

Universal Populist: Institutional Jurisdiction or International Bio-Requirement?

Seyed Hossein Mirjafari¹, Shahram Zarneshan^{2*}, Samaneh Rahmatifar³

1. PhD Student in International Law, Faculty of Humanities, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran.

Email: s.m116@yahoo.com

2. Associate Professor, Department of Public and International Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

*Corresponding Author: Email: zarneshan@atu.ac.ir

3. Associate Professor, Department of Law, Faculty of Humanities, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran.

Email: s.rahmatifar@gmail.com

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:
Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/jlr.2022.342229.2053

Received:
2 April 2022

Accepted:
7 Jun 2022

Published:
4 April 2025

ABSTRACT

Specific developments are taking place in the world; "Populism or demagoguery" in its general sense is increasing in political decisions about social-foreign issues, and despite claims that populists are the real voice of the people, populism neither provides a more credible version of democracy, nor a corrective measure to realign democracies with public opinions. Populists seek to ensure their stability by removing the four main pillars of democracy, including judicial independence, the political rights of disadvantaged groups, gender equality, and freedom of the press from their positions of power. Since implementing the "Principle of Universal Jurisdiction" in the legal system of countries is an example of judicial independence and achieving justice in international criminal law (domestic and international), and given the increase of international crimes and

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

human rights, less need or less willingness on the part of governments to use this trans-regional principle is observed. This uncovers that populism is seriously undermining justice, human rights, democracy, and the rule of law. The main question is "How universal jurisdiction has been turned into a populist or demagogic institution in international law?" and "What factors have led to the slow implementation of the principle of universal jurisdiction in countries over the past decades to date?". These questions could be answered by analyzing the concepts of universal jurisdiction, its related laws in some countries, as well as evaluating the populism view in the political decisions of governments regarding implementing the principle of universal jurisdiction.

Keywords: Populism, Universal Jurisdiction, International Criminal Law, International Law, Bio-International.

Excerpted from the Ph.D. thesis entitled "The Universal Jurisdiction of Iranian Courts in the Realm of International Criminal Law", Faculty of Humanities, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran.

Funding:

The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Acknowledgements:

The authors would like to thank Dr. Shahram Zarneshan & Dr. Samaneh Rahmatifar for their Cooperation in Preparing and Writing this research.

Author contributions:

Seyed Hossein Mirjafari: Conceptualization, Methodology, Software, Validation, Formal Analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Supervision, Project Administration.

Shahram Zarneshan: Conceptualization, Formal Analysis, Investigation, Visualization, Supervision, Project Administration.

Samaneh Rahmatifar: Methodology, Formal Analysis, Investigation, Visualization, Supervision, Project Administration.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Mirjafari, Seyed Hossein, Shahram Zarneshan & Samaneh Rahmatifar. "Universal Populist: Institutional Jurisdiction or International Bio-Requirement?". *Journal of Legal Research*, 24, no. 61 (April 4, 2025), 91-128.

Extended Abstract

The main objective of international criminal law is the protection of the international public order, and to achieve this objective, it should react to international crimes. "Universal jurisdiction" is the response that qualifies all governments to address these crimes, which, as offenses, are considered by the international community and outside their realm as a concern, regardless of the crime scene and nationality of the perpetrator or victim. However, in a world in which populism is increasing, specific upheavals are taking place that on the one hand, increase the need for a trans-regional principle like the universal jurisdiction, and on the other hand, the governments are less willing to use it due to real reasons. Perhaps, it can be said that one of the reasons behind this decrease in the willingness of the governments is the influence of the populist and nationalist attitudes and movements on the government's policies and subsequently, on the concepts such as government sovereignty, territorial integrity, and immunity from foreign criminal proceedings. Therefore, the universal jurisdiction has been long a good pretext and tool for conflicts, political abuse, and power plays, and instead of being used more as a tool for justice, is used to advance national political interests, the colonization of rights, or talks and negotiation.

The current study, first, by raising the question "how global jurisdiction has changed into the populism of international law?", While briefly examining populism and the principle of universal jurisdiction in terms of history, has assessed the definition and origin of this principle in the laws of some countries and reveals that there is nothing left from this principle but a shell. The research hypothesis is that the populist behaviors, ideas, and movements in the body of the government have gone beyond the national level and penetrated other areas, somehow influenced the national governments, and affected their foreign policy and social will, and progresses to the extent that contradicts the concepts of human rights and international criminal law, and threatens the principle of universal jurisdiction. The article consists of six sections including the principle of universal jurisdiction; definition, principles, origin, and roots, the trend of universal jurisdiction advancement and development, populism; definition and concept, governmental populism and universal jurisdiction, populism and judicial independence of the governments, and populism and international criminal law.

Finally, we would conclude that in recent years, the countries have been facing evident ups and downs in terms of the principle of universal jurisdiction, and in the meantime, more than anything or anybody, it is the human rights that have been affected and harmed. Implementation of the universal jurisdiction by

some governments with the populist methods and functions has led to weakness and the main idea of the universal jurisdiction was distorted by international populist policies and made the extensive concept of this principle move towards a more balanced version of it, which is conditional universal jurisdiction. It indicates that the populist policies are going after their self-made justice, and secretly contradict the human rights and especially the real justice, since, although the populist thoughts are apparently in agreement with the human rights, they inwardly and in practice oppose it. The populist governments continuously oppose the elements of international law and it seems that in this regard, the general dissatisfaction of people with the international law has been effective. And although international institutions have indeed survived and laws have been developed, the spirit of the law has been severely damaged, because the people consider the international law to be foreign interference in the domestic affairs of the country. This lack of support by the people is still increasing and has actually damaged the universal jurisprudence. Perhaps, the claim that the populist thought and movement are the main reason behind the recession and isolation of the universal jurisdiction is new, raw, and intangible at first, but it can be said that it is one of the main reasons for the disappearance and ineffectiveness of the principle of universal jurisdiction.

صلاحیت جهانی، نهادی پوپولیستی یا لازمه زیست بین‌المللی؟

سید حسین میرجعفری^۱، شهرام زرنشان^۲، سمانه رحمتی فر^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشکده علوم انسانی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران.
s.m116@yahoo.com

۲. دانشیار، گروه حقوق عمومی و بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
*نویسنده مسئول: zarneshan@atu.ac.ir

۳. دانشیار، گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران.
s.rahmatifar@gmail.com

چکیده:

در جهان تحولات خاصی در حال رخ دادن است؛ «پوپولیسم یا عوام‌فریبی» به معنای عام آن در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و سیاست خارجی دولت‌ها در حال افزایش است و علی‌رغم ادعاهایی مبنی بر اینکه پوپولیست‌ها صدای واقعی مردم هستند، پوپولیسم نسخه‌ای معتبرتر از دموکراسی و همچنین اقدامی اصلاحی برای همسویی مجدد دموکراسی‌ها با افکار عمومی ارائه نمی‌دهد. پوپولیست‌ها در حوزه قدرت و حاکمیت خود به دنبال حذف چهار ستون اصلی دموکراسی یعنی استقلال قضایی، حقوق سیاسی گروه‌های محروم، برابری جنسیتی و آزادی مطبوعات هستند تا ثبات خود را تضمین نمایند. از آنجا که اجرای «اصل صلاحیت جهانی» در نظام حقوقی کشورها یکی از نمونه‌های استقلال قضایی (داخلی و بین‌المللی) و دستیابی به عدالت در حقوق کیفری بین‌المللی است و با توجه به افزایش روزافزون جنایات بین‌المللی و حقوق بشری، با عدم نیاز و یا تمایل کمتری از سوی دولت‌ها برای استفاده از این اصل فرامنطقه‌ای

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌های حقوقی

نوع مقاله:
پژوهشی

DOI:

10.48300/jlr.2022.342229.2053

تاریخ دریافت:

۱۳ فروردین ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۷ خرداد ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۱۵ فروردین ۱۴۰۴

مواجه هستیم. این امر نشان می‌دهد که پوپولیسم به‌طور جدی به عدالت، حقوق بشر، دموکراسی و حاکمیت قانون آسیب وارد می‌کند. پرسش اصلی این است که چگونه صلاحیت جهانی به نهادی پوپولیستی یا عوام‌فریب در حقوق بین‌الملل بدل شده است؟ در طول دهه‌های گذشته تا به امروز چه عواملی باعث شده است تا اجرای اصل صلاحیت جهانی در کشورهای دنیا با کندی پیش برود؟ پاسخ به این سؤالات را می‌توان در واکوی مفاهیم صلاحیت جهانی، بررسی قوانین مرتبط با این اصل در برخی کشورهای دنیا و همچنین ارزیابی دیدگاه پوپولیستی در تصمیم‌گیری‌های سیاسی دولت‌ها در اجرای اصل صلاحیت جهانی به دست آورد.

کلیدواژه‌ها:

پوپولیسم، صلاحیت جهانی، حقوق کیفری بین‌المللی، حقوق بین‌الملل، زیست بین‌المللی.

برگرفته از رساله دکتری با عنوان «صلاحیت جهانی دادگاه‌های ایران در پهنه حقوق بین‌الملل کیفری»، دانشکده علوم انسانی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

قدردانی:

بدین وسیله از آقای دکتر شهرام زرنشان و سرکار خانم دکتر سمانه رحمتی‌فر بابت همکاری در تهیه و نگارش این پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

مشارکت نویسندگان:

سیدحسین میرجعفری: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبارسنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، نظارت، مدیریت پروژه.

شهرام زرنشان: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، تحلیل، تحقیق و بررسی، تصویرسازی، نظارت، مدیریت پروژه. سمانه رحمتی‌فر: روش‌شناسی، تحلیل، تحقیق و بررسی، تصویرسازی، نظارت، مدیریت پروژه.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

میرجعفری، سیدحسین، شهرام زرنشان و سمانه رحمتی‌فر. «صلاحیت جهانی، نهادی پوپولیستی یا لازمه زیست بین‌المللی؟»، مجله پژوهش‌های حقوقی، ۲۴، ش. ۶۱ (۱۵ فروردین ۱۴۰۴)، ۹۱-۱۲۸.

مقدمه

هر اجتماعی ارزش‌ها، منافع و نظم خاص خود را دارد. اجتماع بین‌المللی به‌طور خاص و جامعه بین‌الملل به‌طور عام، نظم عمومی خاص خود یعنی نظم حقوقی بین‌المللی را دارا هستند. این اجتماع همچنین نیازمند سازکارهای ویژه‌ای برای صیانت از این نظم عمومی است. هدف اصلی حقوق بین‌الملل کیفری صیانت از نظم عمومی بین‌المللی است. حقوق بین‌الملل کیفری برای رسیدن به این هدف باید به جنایات بین‌المللی واکنش نشان دهد.^۱ «صلاحیت جهانی» آن واکنشی است که همه دولت‌ها را برای رسیدگی به این جرایم که به‌عنوان جنایات مایه نگرانی جامعه جهانی و در خارج از قلمرو آنها، صرف‌نظر از محل وقوع جرم و قطع‌نظر از تابعیت مرتکب یا قربانی، شناخته شده‌اند، صاحب صلاحیت می‌نماید.^۲ با این حال در دنیایی که پوپولیسم به‌طور فزاینده رو به افزایش است، تحولات خاصی رخ می‌دهد که از یک سو نیاز به یک اصل فراسرزمینی مانند صلاحیت جهانی افزایش می‌یابد و از سوی دیگر به دلایل واقعی دولت‌ها تمایل کمتری به استفاده از آن دارند.

شاید بتوان گفت یکی از علل کاهش این تمایل، نفوذ نگرش‌ها و جنبش‌های پوپولیستی و ناسیونالیستی در سیاست‌های دولت و بالطبع مفاهیمی همچون حاکمیت دولت، تمامیت ارضی و مصونیت از دادرسی کیفری خارجی است؛ بنابراین صلاحیت جهانی از گذشته بهانه و ابزاری مستعد برای جدل، سوءاستفاده‌های سیاسی و بازی‌های قدرت بوده و به‌جای آنکه بیشتر به‌عنوان وسیله‌ای برای عدالت استفاده شود، برای پیشبرد منافع سیاسی ملی، استعمار حق و حقوق، یا گفتگوها و مذاکرات مطرح می‌شود.

این پژوهش ابتدا با طرح این سؤال که چگونه صلاحیت جهانی به پوپولیسم حقوق بین‌الملل تبدیل شده است؟ ضمن بررسی مختصر عوام‌فریبی یا پوپولیسم و اصل صلاحیت جهانی از جهات تاریخی، تعریف و منشأ، این اصل را در قوانین برخی کشورها ارزیابی نموده، مشخص می‌نماید که از این اصل پوسته‌ای جز نام و تعریف آن باقی نمانده است. فرضیه پژوهش این است که رفتارها، نظرات و جنبش‌های پوپولیستی در بدنه دولت از سطح ملی فراتر رفته و به حوزه دیگری نفوذ کرده و به‌گونه‌ای بر دولت‌های ملی تأثیر گذاشته است که توانسته سیاست خارجی و اراده اجتماعی دولت‌ها را تحت الشعاع

۱. هیبت‌الله نژندی‌منش، «ضرورت واکنش‌های جهانی شده حقوق بین‌الملل کیفری به جنایات بین‌المللی»، نقل در: جامعه بین‌المللی و حقوق بین‌الملل در قرن ۲۱، مجموعه مقالات اهدایی به استاد محمدرضا ضیائی بیگدلی، به اهتمام سیدقاسم زمانی (تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۳)، ۴۷۹.

۲. برنار بولک، کیفرشناسی، مترجم علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ چهارم (تهران: مجد، ۱۳۸۴)، ۲۱.

قرار دهد و تا جایی پیش رود که با مفاهیم جهانی حقوق بشر و حقوق کیفری بین‌المللی در تضاد قرار گیرد و اصل صلاحیت جهانی را تهدید نماید.

۱- اصل صلاحیت جهانی؛ تعریف، اصول، منشأ و ریشه‌ها

صلاحیت جهانی در معنای کلاسیک «اصلی حقوقی است که کشورها را ملزم نموده و اجازه می‌دهد تا بدون در نظر گرفتن محل وقوع جرم و ملیت مرتکب یا قربانی به جرایم و جنایات خاصی رسیدگی نماید».^۳ این تعریف بر این مفهوم مبتنی است که برخی از جرایم به قدری برای منافع بین‌المللی مضر است که کشورها موظف‌اند بدون توجه به محل وقوع جرم، ملیت مرتکب یا مقتول، علیه مجرم یا مجرمین این پرونده‌ها رسیدگی کنند. صلاحیت جهانی، محاکمه جنایتکاران بین‌المللی توسط هرکس در هرکجای دنیا است.^۴ شاید صلاحیت جهانی بحث‌برانگیزترین اصل صلاحیت در حقوق کیفری بین‌المللی باشد که بی‌شک بیشترین مباحث نیز حول این محور صورت گرفته است.^۵ مفهوم صلاحیت در حقوق کیفری بین‌المللی، راهکار برتر و مرجحی است که به دنبال اعمال مجازات برای جنایات بین‌المللی است.^۶ در ده سال گذشته، مفهوم صلاحیت در بسیاری از مسائل مربوط به حقوق بین‌الملل بشردوستانه نیز به‌عنوان یک مسئله محوری مطرح بوده است.^۷ تعریف و اجرای صلاحیت جهانی در سراسر جهان نیز متفاوت است. مجازات در دادگاه‌های ملی یا بین‌المللی برای محاکمه افراد برای جرایم بین‌المللی در هر کشور و سرزمینی به چهارچوب حقوقی و قانون داخلی آن کشور و به حقایق موجود در هر مورد و جرم خاص اتفاق افتاده بستگی دارد. می‌توان گفت دو دلیل و الزام اساسی برای کاربرد و گسترش صلاحیت جهانی وجود دارد؛ اول، یک جنایت خاص باید با یک قاعده اساسی حقوق بین‌الملل ناسازگار باشد و بنابراین یک قاعده آمره^۸ را نقض کند. دوم، جنایت باید به اندازه کافی جدی باشد تا تهدیدی برای جامعه جهانی باشد.^۹

3. Kenneth C. Randall, "Universal jurisdiction under international law", *Texas Law Review*, 66, (1988), 785-788; "International Law Association Committee on International Human Rights Law and Practice", Final Report on the Exercise of universal jurisdiction in respect of gross human rights offences.

4. Stephen Macedo, *The Princeton Principles on Universal Jurisdiction* (New Jersey: Princeton University Press, 2001), 16.

5. D. Lasok, "The Eichmann Trial", *International and Comparative Law Quarterly*, 11, 2(1962), 355, 364.

6. Khalifa A. Alfidhel, "M. Cherif Bassiouni. Chronicles of the Egyptian Revolution and its Aftermath: 2011-2016", *Asian Affairs*, 48 2(2017), 82.

7. Oscar Solera, "Complementary jurisdiction and international criminal justice", *International Review of the Red Cross*, 84, 845(2002), 145.

8. Jus Cogens

۹. سیدعلی هنجنی، «قواعد بنیادین حقوق بین‌المللی کیفری و قواعد آمره»، مجله حقوقی نشریه مرکزی امور حقوقی

واکاوی اصل صلاحیت جهانی نیازمند بررسی عرف و کنوانسیون‌های بین‌المللی است^{۱۰} که در این مقال نمی‌گنجد اما به صورت مختصر از منظر بین‌المللی (حقوق بین‌الملل)، منشأ صلاحیت جهانی ممکن است معاهده یا عرف باشد. همچنین صرف‌نظر از منشأ (عرفی یا قراردادی بودن) و ماهیت (الزامی یا اختیاری بودن) اعمال صلاحیت جهانی نیازمند شرایطی است که از منابع مختلف حقوق بین‌الملل استخراج‌شده است.^{۱۱} معاهدات یا کنوانسیون‌های بین‌المللی به‌عنوان وسیله‌ای رایج و مناسب برای بیان اهداف مشترک دو یا چند کشور و پیش‌بینی طرق نیل به آن اهداف به کار می‌روند. منشأ و اساسی که آن را می‌توان در حقوق بین‌الملل عرفی و در قرن هفدهم و مربوط جرم دزدی دریایی اعلام نمود. دلیل این مجوز استثنایی به کشورها، لزوم مبارزه مشترک با نوعی جرم و جنایت است که همه کشورها را تحت تأثیر قرار داده است؛ بنابراین صلاحیت جهانی بر اساس نگرانی مشترک همه کشورها بنا شده است. هر کشوری می‌داند که با پیگرد قانونی دزدان دریایی مشکوک، در عین حال برای محافظت از منافع خود و سایر کشورها اقدام می‌کند. معاهدات یا کنوانسیون‌های بین‌المللی به‌عنوان وسیله‌ای رایج و مناسب برای بیان اهداف مشترک دو یا چند کشور و پیش‌بینی طرق نیل به آن اهداف به کار می‌روند.^{۱۲} در صورت فقدان معاهده، حقوق عرفی اصل صلاحیت جهانی را به‌عنوان مسئله‌ای اختیاری و نه امری مطرح می‌کند. برای مثال در کنوانسیون نسل‌کشی ۱۹۴۸ اشاره‌ای به اصل صلاحیت جهانی نشده است، اما برخی از حقوق‌دانان اعمال این اصل را بر مبنای حقوق بین‌الملل عرفی امکان‌پذیر دانسته‌اند.^{۱۳} بنابراین دادگاه داخلی مشروعیت خود را از عرف یا معاهده بین‌المللی و قوانین ملی کشور متبوع کسب می‌نماید. بدین ترتیب اصل، منشأ و مبانی اصل صلاحیت جهانی که هم‌اکنون نیز به‌عنوان فرمول و اصلی مدرن در حقوق بین‌الملل از آن یاد می‌شود، اصلی حقوق بشری و بنیادین است. با این حال بدون در نظر گرفتن بیان کاسسه در سال ۲۰۰۳ که ادعا کرد «به نظر می‌رسد که اصل صلاحیت جهانی در مورد جنایات بین‌المللی در گذشته است، وگرنه در حال حاضر دوران مرگ خود را طی

بین‌المللی معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری، ۳۳ (۱۳۸۴)، ۲۳۷.

۱۰. سینا رستمی، «بررسی حدود اعمال اصل صلاحیت جهانی در نظام حقوقی ایران»، فصلنامه داخلی کانون وکلای خراسان، ۱۹ (۱۳۹۸)، ۱۳۹.

۱۱. سیدیا سر ضیایی و سعید حکیمی‌ها، «شرایط حقوقی اعمال صلاحیت جهانی در حقوق بین‌الملل»، پژوهش حقوق عمومی، ۱۸، ۵۳ (۱۳۹۵)، ۹۷.

۱۲. فضل‌الله فروغی، «منشأ و ماهیت حقوقی اصل صلاحیت جهانی»، مطالعات حقوقی، ۱، ۳ (۱۳۸۸)، ۲۳.

13. M. Cherif Bassiouni, *Crimes against Humanity in International Law* (The Hague; Boston: Kluwer Law International, 1991), 234-235.

می‌کند»^{۱۴}، هرچند که اصل صلاحیت جهانی با چالش‌های بسیاری روبه‌رو است، اما موضوعی است که به‌شدت در مورد آن بحث و گفتگو و در عین حال حساس است و موضوع حقوق بین‌الملل مدرن باقی می‌ماند.

صلاحیت جهانی در درون خود دو مفهوم مهم و تعیین‌کننده دارد: مفهوم موسع (صلاحیت جهانی مطلق) و مضیق (صلاحیت جهانی مشروط). در مفهوم موسع تنها بر اساس ماهیت جرم عمل می‌شود. این امر به محل ارتکاب جرم یا ملیت متهم یا بودن متهم در قلمرو کشور دیگر بستگی ندارد. هر کشوری اختیار دارد یک‌طرفه و بدون توجه به ملیت فرد علیه شخص اقدام کند. در اصل، صلاحیت جهانی به دادگاه‌های داخلی امکان اجرای مؤثر قوانین بین‌المللی را می‌دهد و از همه مهم‌تر، این اصل نیازی به ارزیابی‌های مربوط به «صلاحیت شخصی» را ندارد؛ بنابراین هر کشوری این اختیار را دارد که یک‌طرفه و صرف‌نظر از ملیت فرد، علیه وی عمل کند. از دیدگاه دولت‌ها، این شکل از صلاحیت، تهاجمی‌ترین فعالیت قضایی غیرقابل قبول است. مفهوم مضیق نیز منعکس‌کننده این ایده است که هر کشور مسئولی علاقه دارد با به‌کارگیری عدالت، مرتکبان مهم‌ترین جنایات را بدون توجه به ملیت و محل ارتکاب مورد محاکمه قرار دهد. بر این اساس تنها و فقط دولتی که متهم در خاک آن بازداشت است می‌تواند وی را محاکمه نماید (دادگاه محل بازداشت یا صلاحیت محلی). به همین جهت حضور متهم در آن سرزمین، شرط وجود صلاحیت است. بی‌تردید مفهوم موسع (صلاحیت جهانی مطلق) که در حقوق کیفری بین‌المللی به کار گرفته می‌شود می‌تواند به‌عنوان یک سازکار مهم، مکمل تحقق عدالت بین‌المللی تلقی شود چرا که علاوه بر تکمیل صلاحیت دادگاه‌های کیفری بین‌المللی می‌تواند وسیع‌ترین دامنه صلاحیتی را برای دادگاه‌های ملی در جهت مقابله با جنایات مهم بین‌المللی و حمایت از حقوق بشر به معنای حقیقی آن تضمین نماید. اجرای صلاحیت جهانی با روش و عملکردهای پوپولیستی برخی دولت‌ها به ضعف منجر شد و ایده اصلی صلاحیت جهانی توسط سیاست‌های بین‌المللی پوپولیستی تحریف گردید و باعث شد تا مفهوم موسع این اصل به سمت نسخه متعادل‌تر آن یعنی صلاحیت جهانی مشروط حرکت کند.^{۱۵} این امر نشان‌دهنده آن است که سیاست‌های پوپولیستی به دنبال عدالت خودساخته خویش است و با حقوق بشر و به‌ویژه عدالت واقعی به شکلی مرموز در تقابل است.

14. Antonio Cassese, "Is the Bell Tolling for Universality? A Plea for a Sensible Notion of Universal Jurisdiction", *Journal of International Criminal Justice*, 1, 3(2003), 589.

15. Leonard Lewis, "The Politics of Universal Jurisdiction", Human Security Centre, October 15th, 2015. Available at: <http://www.hscentre.org/global-governance/politics-universal-jurisdiction/>

۲- روند توسعه و پیشرفت صلاحیت جهانی

ارزش اجتماعی حقوق بین‌الملل برای توسعه و پیشرفت جامعه به‌منظور ارتقا، هماهنگی و اتحاد هر کشور کاملاً حیاتی است و حقوق بین‌الملل، توسعه صلح‌آمیز و هماهنگ در میان بسیاری از کشورها را محقق کرده است. صلاحیت جهانی در حقوق بین‌الملل در سال‌های اخیر بیش‌ازپیش مورد توجه قرار گرفته است و پس از دوره معینی توسعه تاریخی یافته و پیوسته بهبود یافته است.^{۱۶} در یک بررسی آماری انجام‌شده در مورد جنایات اصلی بین‌المللی بین سال‌های ۱۹۶۱ تا ۲۰۱۷ ظاهراً صلاحیت جهانی به‌آرامی در حال گسترش است اما این امر به‌طور قطع و یقین قابل تأیید نیست و می‌بایست بررسی شود. این آمار نشان می‌دهد که بین سال‌های ۱۹۶۱ تا ۲۰۱۰، سی و دو پرونده صلاحیت جهانی وجود داشته و از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷ تعداد ۲۹ محاکمه دیگر به ثبت رسیده است. همچنین جدای از این افزایش در مجموع کارآزمایی‌های انجام‌شده در حوزه صلاحیت جهانی، دو نتیجه دیگر در طول زمان به ثبت رسیده است. در دهه بین ۱۹۸۸ و ۱۹۹۷ تنها در هشت دادگاه صلاحیت جهانی، حکم صادر شده است و از ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۷، این تعداد به ۱۸ فقره افزایش یافته است. در نهایت در دهه گذشته (از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۷) تعداد خیره‌کننده ۳۴ محاکمه در مورد صلاحیت جهانی انجام شده است؛ اما این همه ماجرا نیست. چراکه تنها ایجاد دادگاه صلاحیت جهانی کافی نیست و کمترین نتایج آن مانند تعقیب و مجازات مجرم، حمایت از قربانی، اجرای دادرسی منصفانه و ... نیز حائز اهمیت است.^{۱۷} در این میان برخی دادگاه‌های بین‌المللی مانند دیوان کیفری بین‌المللی هم که قرار بود نور عدالتی بر پیکره حقوق کیفری بین‌المللی بتاباند و ضعف صلاحیت جهانی را مرهمی باشد، نتوانست عملکرد مناسبی از خود بر جای گذارد و عدم تمایل و ترغیب کشورها در پیوستن بدان را به وجود آورد. همچنین در عمل، موانع و مشکلاتی در اجرای صلاحیت جهانی وجود دارد که با حاکمیت برخی کشورها در تعارض است؛ به همین دلیل برخی کشورها صلاحیت جهانی را با قدرت، آغاز و با گذشت یک دهه با ضعف از آن پذیرایی نمودند. بدون شک اسپانیا نمونه‌ای از اعمال صحیح صلاحیت جهانی (صلاحیت جهانی مطلق) است که آن را به‌صورت تهاجمی در پیش گرفت و آغاز کرد و خود را به‌عنوان یکی از مهمان‌نوازترین کشورهای جهان در پذیرش برخی از جنایات بین‌المللی صلاحیت جهانی نشان داد. آیین دادرسی کیفری اسپانیا دادگاه‌های این کشور را مجاز می‌دانست برای جنایاتی که موجب استفاده از صلاحیت جهانی می‌شوند

16. Zihan Zhang, "On the Universal Jurisdiction in International Law" (London, United Kingdom: 3rd International Workshop on Advances in Social Sciences, 2020), 22-25.

17. Máximo Langer & Mackenzie Eason, "The Quiet Expansion of Universal Jurisdiction", *European Journal of International Law*, 30, 3(2019), 788.

مانند متهمین و مظنونین به جرایم نسل‌کشی، تروریسم و شکنجه را صرف‌نظر از ملیت آنها یا قربانیان آن تحت تعقیب قرار دهند. همچنین برای طرح شکایت بر اساس صلاحیت جهانی، نیاز به رابطه یا پیوندی با اسپانیا و حتی حضور متهم وجود نداشت.^{۱۸} اما تاریخ در سال ۲۰۱۴ مجدداً تکرار شد، زمانی که پارلمان اسپانیا لایحه‌ای را تصویب کرد که استفاده از صلاحیت جهانی را بیشتر محدود می‌کند. دادگاه‌های اسپانیا اکنون فقط در صورتی می‌توانند جنایات علیه بشریت را که در خارج مرتکب شده‌اند تحت تعقیب قرار دهند که مظنون شهروند اسپانیا باشد، فرد خارجی، مقیم اسپانیا باشد یا یک فرد خارجی باشد که استرداد وی توسط اسپانیا رد شده است.

در انگلستان صلاحیت حقوق کیفری به‌طور سنتی بر اساس اصل سرزمینی بنا نهاده شده است.^{۱۹} در دهه‌های اخیر، چندین اساسنامه و معاهده به دادگاه‌های انگلستان اجازه داده‌اند که صلاحیت جهانی را در مورد جنایات بین‌المللی اعمال کنند. قوانین ظاهری و فعلی انگلستان^{۲۰} نیز مقرر کرده است که مقامات انگلیس صلاحیت رسیدگی به جرایمی را دارند که فقط در خارج از انگلستان انجام شده است؛ و این در شرایطی است که متهم تبعه انگلیس، مقیم انگلستان یا سرباز انگلیس است. این محدوده صلاحیت قضایی شامل بازدیدکنندگان از انگلستان (توریسم و مشابه آن) و افرادی که دارای اقامت نبوده و یا وضعیت اقامت آنها مشخص نیست، نمی‌شود.^{۲۱} این قانون تعقیب و مجازات را در مواردی که مظنون تنها «از آنجا عبور می‌کند» یا در انگلیس «حاضر» است، مجاز نمی‌داند.^{۲۲} به‌علاوه، این قانون شامل افرادی که جنایات بین‌المللی را مرتکب شده‌اند و در حال عبور از این کشور هستند، نمی‌شود.^{۲۳}

18. Article 23.4 of the Ley Organica del Poder Judicial -Law on the Judiciary- LOPI.

19. Halsbury's Laws of England, para. 1054, The main exception to this general rule has been that a British subject who commits murder or manslaughter abroad can be prosecuted in Britain. Id., para. 1061 (citing Offences Against the Person Act, 1861, 24 & 25 Vict., c. 100, §9), 4th ed. 2006 reissue.

۲۰. قانون دیوان بین‌المللی حقوق مدنی

21. Consistent with customary international law, the only exception to this jurisdictional limit is when the suspect is accused of grave breaches of the Geneva Conventions and its Additional Protocol and crimes of Torture. In this case, U.K. law provides for universal jurisdiction over these extraterritorial crimes regardless of the residency status of the suspect. Yet, there are still restrictions on this illustration. Because the ICC Act does not repeal the U.K. 1957 Geneva Conventions Act, which only applies to international armed conflicts, the current ICC Act does not provide an expansive jurisdiction over internal armed conflicts.

۲۲. مهدی شیداییان و یزدان نصرتی، «شناسایی و چالش‌های تعقیب کیفری با نگاهی به حقوق انگلستان»، دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۲۳، ۸۲ (۱۳۹۷)، ۱۶۵-۱۹۶.

23. Although the term "resident" has now been expanded to include any person who has leave to enter or remain in the territory for the purposes of work or study, any person who has made an asylum claim, or any person who has had an asylum claim rejected but cannot be removed.

بنابراین به نظر می‌رسد رویکرد قانونی و قضایی انگلستان برای رسیدن به اهداف اصل صلاحیت جهانی، با تصویب و استفاده از محدودیت‌های سرزمینی، با شکل صلاحیت جهانی مشروط مطابقت دارد. به نظر می‌رسد دولت انگلیس اخراج جنایتکاران جنگی را به پیگرد قانونی آنها ترجیح می‌دهد.^{۲۴}

احکام و مقررات مربوط به صلاحیت جهانی در کشور فرانسه، در قانون آیین دادرسی کیفری آمده است. در حقوق فرانسه هم مانند حقوق ایران، صلاحیت جهانی اجازه می‌دهد که محاکم دولتی که مرتکب در خاک آن بازداشت شده یا حتی به‌طور عبوری در آن یافت شود، به جرم ارتكابی صرف‌نظر از محل وقوع جرم و تابعیت مرتکب یا زیان‌دیده رسیدگی کند. طبق قوانین کیفری فرانسه، صلاحیت دادرسی این کشور بر اساس شخصیت فعال، شخصیت منفعل و اصول محافظتی است؛^{۲۵} اگرچه قانون فرانسه صلاحیت جهانی را بر اساس تعهدات معاهده‌ای در نظر گرفته است، اما در مورد برخی از جرایم، صلاحیت جهانی مطلق مبتنی بر قوانین بین‌المللی مشترک تعیین نشده است در نتیجه، صلاحیت جهانی به‌طور کلی در مورد برخی از جرایم از جمله جنایت علیه بشریت و جنایت نسل‌زدایی در دادگاه‌های فرانسه قابل اجرا نیست. در یک بی‌توجهی به اصل صلاحیت جهانی، اصلاحیه جدیدی در سال ۲۰۱۰ در قانون فرانسه، در راستای ادغام مفاد اساسنامه رم در قوانین این کشور، محدودیت‌های شدیدی را برای دستیابی فرانسه به جرایم بین‌المللی ایجاد کرد. از جمله در مورد دادگاه یکی از مأموران دولت سوریه به جرم ارتکاب جنایت علیه بشریت، سه ماه پیش دیوان عالی فرانسه با صدور حکمی صلاحیت دادگاه‌های این کشور برای رسیدگی به این نوع پرونده‌ها را از اساس رد کرد در حالی که دادگاه‌های فرانسه پیش از این درباره متهمان ارتکاب جنایات جنگی و جنایت علیه بشریت در جریان نسل‌زدایی رواندا، حکم صادر کرده است.^{۲۶}

برای سال‌ها بلژیک یکی از متزقی‌ترین کشورها در تصویب قوانین مربوط به صلاحیت جهانی بود. قانون جزای بلژیک در سال ۱۸۶۷ اصل سرزمینی بودن قوانین این کشور را به رسمیت شناخت و در ۱۸۷۸ مواردی استثنایی را به قانون آیین دادرسی کیفری خود اضافه نمود. در سال ۱۹۸۶ صلاحیت

24. "UK Approach to Protection of Civilians in Armed Conflict", 27 August 2020. <https://www.gov.uk/government/publications/uk-paper-on-the-approach-to-protection-of-civilians-in-armed-conflict/uk-approach-to-protection-of-civilians-in-armed-conflict>

25. Code Penal Art. 113-2 (territorial jurisdiction); Art. 113-6 (active personality); Art. 113-7 (passive person-ality); Art. 113-10 (protective principles)

۲۶. یورونیوز، «محاکمه متهمان سوریه‌ای جنایات جنگی؛ چرا آلمان و فرانسه متفاوت عمل می‌کنند؟»، ۲۰۲۲، قابل

دسترسی در:

<https://per.euronews.com/2022/01/19/differences-between-german-and-french-courts-in-crimes-against-humanity>

دادگاه‌های این کشور به‌طور محدود در خصوص حفاظت از مواد هسته‌ای موضوع کنوانسیون ۱۹۸۰ وین در قانون گنجانده شد. دیگر کنوانسیون‌ها نیز همچون کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو (۱۹۴۹) و پروتکل‌های الحاقی (۱۹۷۷) آن نیز پیش‌تر در حقوق داخلی بلژیک از سوی پارلمان این کشور اعمال شده بود. در سال ۱۹۹۳، پادشاهی بلژیک قانونی داخلی^{۲۷} که استفاده دادگاه‌های بلژیک (در قوانین داخلی بلژیک) از اصل صلاحیت جهانی (برای جنایات بین‌المللی) را فراهم می‌کرد، تصویب نمود و در سال ۱۹۹۹ نیز با اصلاحاتی در این قانون، قلمرو آن را گسترش داده و پرونده‌های زیادی را در دادگستری بلژیک تشکیل داد. با این حال بسیاری از محققان حقوقی استدلال می‌کنند که اگرچه قانون صلاحیت جهانی بلژیک از نظر تئوری قابل ستایش بود، اما در نهایت در سیستم بین‌المللی، این کشور را در یک وضعیت غیرممکن در مقابل کشورهای دیگر قرار داد.^{۲۸} بدین ترتیب، رؤیای شیرین محاکمه مرتکبان مهم‌ترین جرایم بین‌المللی در بلژیک بر اساس صلاحیت جهانی مطلق تحقق نیافت و جز محکومیت چهار رواندابی در تاریخ ۸ ژوئن ۲۰۰۱ در دادگاه جنایی بروکسل، هیچ حکم دیگری در اجرای قوانین مربوط به صلاحیت جهانی در این کشور صادر نشد.^{۲۹} در نهایت در آگوست ۲۰۰۳ دولت بلژیک با خم شدن در برابر فشارهای شدید بین‌المللی، قانون رسیدگی به صلاحیت جهانی را لغو کرد و در عوض مقررات محدودی را برای صلاحیت جهانی در قانون کیفری^{۳۰} و مقدمه آیین دادرسی کیفری خود گنجانید.^{۳۱}

قوانین آلمان - هم قانون جزایی و هم آیین دادرسی کیفری آن - صلاحیت قضایی جهانی در مورد مجموعه گسترده‌ای از جرایم بین‌المللی را فراهم کرده است. آنچه قوانین آلمان را در صلاحیت جهانی با سایر کشورها متمایز می‌کند، طیف وسیع از نقشی است که قربانیان می‌توانند در دادرسی کیفری ایفا کنند. با این حال، آلمان به‌طور چشمگیری رهبری و پیشتازی صلاحیت جهانی خود را با اصلاح قانون

27. Loi relative h la ripression des infractions graves aux Conventionsinternationales de Genhve du 12 aolt 1949 et aux Protocoles I et 11 du 8juin 1977, additionnels a ces Conventions, Law of June 16, 1993, *Moniteur Beige*, 1993 (Belg.)- See Belgium: Act Concerning the Punishment of Grave Breaches of International Humanitarian Law, translated and reprinted, 1999 in 38 I.L.M. at 918, 921.

28. Luc Reydam, "Belgium Reneges on Universality: The 5 August 2003 Act on Grave Breaches of International Humanitarian Law", *Journal of International Criminal Justice*, 1, 3(2003), 679.

۲۹. علی خالقی، جستارهایی از حقوق جزای بین‌الملل، چاپ چهارم (تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۳)، ۱۴۳-۱۴۴.

30. Penal Belge

31. Belgian Court of Cassation, Feb. Op. cit *Moniteur Beige*, Aug. 7, 2003, (Belg.). ina du Code de Procedure pdnale.

آیین دادرسی خود تضعیف کرده است.^{۳۲} به‌طور مثال تصمیمات سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ مبنی بر عدم آغاز تحقیقات و شکایت‌های مربوط به مقامات ارشد آمریکایی به اتهام سوءاستفاده از بازداشت‌شدگان در خلیج گوانتانامو، کوبا و ابوغریب در عراق و درگیری‌های خاورمیانه، آزار و شکنجه پزشکان فالون گونگ در چین و سایر موارد نقض حقوق بشر که توسط دادستان رد شده است، نشان می‌دهد که ملاحظات سیاسی چگونه می‌توانند بر اختیار دادستان‌ها در این کشور تأثیر بگذارند.^{۳۳} اما به‌تازگی در پی شکایت پناهجویان سوری علیه انور رسلان یکی از نظامیان ارشد سابق در واحد اطلاعات ارتش سوریه به جرم ارتکاب جنایت علیه بشریت، دادگاه‌های آلمان او را مجرم شناخته، به حبس ابد محکوم نمود.^{۳۴}

هلند یکی دیگر از کشورهایی است که به جهانیان اعلام کرده است که در حال استفاده از قلمرو صلاحیت جهانی مطلق و پذیرش صلاحیت جهانی مشروط است. مقررات بین‌المللی مربوط به جرایم بین‌المللی و حقوق بین‌الملل بشردوستانه از ۱۹ ژوئن ۲۰۰۳ در قانون جرایم بین‌المللی هلند^{۳۵} اصلاح شد.^{۳۶} یکی از دلایل اصلی تصویب این قانون، ایجاد دیوان کیفری بین‌المللی^{۳۷} از ۱ ژوئیه ۲۰۰۲ و به اجرا درآمدن مقررات مربوط به آن بود.^{۳۸} با وجود این بر خلاف اساسنامه رم، قانون جرایم بین‌المللی هلند^{۳۹} شکنجه و ناپدید شدن اجباری را هم به‌عنوان جرایم مشخص و هم به‌عنوان اقدامات تشکیل‌دهنده جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت تعریف می‌کند.^{۴۰} قانون جرایم بین‌المللی هلند صلاحیت جهانی مربوط به موارد خاص را که در آن به مقامات ملی اجازه می‌دهد این جرایم را تحت شرایط خاصی در هنگام ارتکاب توسط اتباع خارجی در خارج از کشور مورد تحقیق و پیگرد قرار دهند، مجاز می‌داند. با این حال قانون مذکور تعهدی برای پیگرد قانونی این جرایم ایجاد نمی‌کند و تحقیقات به تشخیص دادستان‌ها انجام می‌شود.^{۴۱} دانمارک نیز تمایلی به پذیرش اصل صلاحیت جهانی مطلق ندارد. در مورد

۳۲. قانون کیفری آلمان مواد: ۷ (۲)، ۶ (۱)، ۶ (۹).

33. Almaz Teffera & Amy Braunschweiger, "Interview: Human Rights Watch's First Dedicated Researcher on Racism in Europe", 2022. Available at: <https://www.hrw.org/news/2022/10/27/interview-human-rights-watches-first-dedicated-researcher-racism-europe>

34. Ali Khaleghi, Instagram: @khaleghi.law.ut, "Universal Jurisdiction". August 13, 2021.

35. Wet Internationale Misdriften - ICA

36. The ICA also extends to the special municipalities of Bonaire, Sint Eustatius and Saba (the Caribbean Netherlands or BES islands), See: Article 16a ICA.

37. ICC

38. Dutch Parliament, Explanatory Memorandum -Amendment International Crimes Act, 32 47528 337, no. 3, p. 1.

39. ICA

40. ICA, sections 8 and 8a. The ICA was amended on October 27, 2010 to criminalize enforced disappearance.

41. Elies Van Sliedregt, "International Crimes before Dutch Courts: Recent Developments", *Leiden*

پرونده ژنرال پینوشه، مدیر دادگاه‌های دانمارک در اجرای مقررات مربوط به کنوانسیون نسل‌زدایی این کشور و در راستای قانون کیفری هلند حکم دادند که از پیگرد ملی جرایم نسل‌زدایی در کشور دیگری که قربانیان فاقد تابعیت هلندی و دانمارکی هستند، جلوگیری می‌کند. در سوئد اصل سرزمینی یک اصل اساسی است و قوانین این کشور صلاحیت جهانی مطلق را برای طیف وسیعی از جنایات مهم بین‌المللی مانند تروریسم، نسل‌زدایی، جنایات علیه بشریت و غیره در نظر گرفته است.

در ایران نیز مواد پنج تا نه قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به مباحث صلاحیت سرزمینی و صلاحیت جهانی فراسرزمینی می‌پردازد و به‌طور خاص مواد هشت و نه این قانون صلاحیت شکلی دادگاه‌های ایران برای رسیدگی به جنایات بین‌المللی را صالح می‌داند. با تصویب برخی معاهدات بین‌المللی نیز امکان اعمال صلاحیت جهانی در خصوص جرایمی مانند تبعیض نژادی، قاچاق مواد مخدر، گروگان‌گیری، برده‌فروشی، دزدی دریایی، اعمال تروریستی در هواپیما و علیه اشخاص تحت حمایت بین‌المللی، اعمال و اقدامات تروریستی رژیم صهیونیستی و نیروهای نظامی آمریکا، در محاکم ملی ایران وجود خواهد داشت.^{۴۲} همچنین تلاش‌هایی در جهت تدوین و تصویب قوانین خاص مانند «رسیدگی به جرایم بین‌المللی» و «قانون مجازات و نحوه رسیدگی به جرایم بین‌المللی» صورت گرفت که اگرچه لوایح مذکور با تمام نواقص و اشکالات گامی مثبت در زمینه صلاحیت جهانی است، اما به نتیجه نرسید و تا به امروز مسکوت مانده‌اند.^{۴۳} بنابراین به‌طور طبیعی جمهوری اسلامی ایران نیز در این زمینه از ابتدا تا به امروز تنها به تصویب قوانینی انگشت‌شمار و بسیار کلی اکتفا نموده است.

بررسی قوانین صلاحیت جهانی در کشورهای دنیا نشان می‌دهد که این قوانین از دهه ۹۰ میلادی تاکنون دستخوش تغییرات عمده‌ای قرار گرفته و با کندی در حال رشد است. در اصل این روند کاهشی اجرای صلاحیت جهانی دلایلی دارد. اولین دلیل، ایجاد موانع حقوقی و سیاسی در راه اجرای قوانین صلاحیت جهانی و سپس تغییر نگاه، رویکرد و دیدگاه کشورهای دنیا به مقوله صلاحیت جهانی است. نمونه بارز این تغییرات کشور بلژیک است. با افزایش تعداد پرونده‌هایی که در اجرای قوانین صلاحیت جهانی در دادگستری بلژیک تشکیل شدند، موانع حقوقی و مشکلات سیاسی چندی بر سر راه اجرای

Journal of International Law, 20, 4(2007), 895-908.

۴۲. سعید حکیمی‌ها و سیدیا سر ضیایی، «صلاحیت جهانی در جرایم جنگی از منظر حقوق ایران»، آفاق امنیت، ۶، (۱۳۹۲)، ۲۱، ۱۵۶.

۴۳. اظهارات الهیار ملک‌شاهی رئیس کمیسیون حقوقی قضایی مجلس شورای اسلامی در دوره نهم. نک: تسنیم، «لایحه رسیدگی به جرایم بین‌المللی در لایحه معاضدت قضایی بین‌المللی ادغام شد»، ۱۱ تیر ۱۳۹۲. قابل دسترسی در: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1392/04/11/89700>

کامل مقررات این قوانین پدید آمد که قانون‌گذار بلژیکی را بر آن داشت که با تجدیدنظرهای پیاپی در قوانین مورد نظر، صلاحیت جهانی دادگاه‌های بلژیک را محدود و سرانجام حذف نماید.^{۴۴} دلیل دوم، اصل حاکمیت ملی و اراده دولت‌ها و عدم مداخله در امور داخلی یکدیگر است. نگرش و مثنی سیاسی دولت‌ها همچون جنبش‌های پوپولیستی و ناسیونالیستی باعث گردید که کشورها با تغییر یا تصویب محدود قوانین صلاحیت جهانی، به اجرای ظاهری این اصل بنا به رویکرد و سلیقه خود بپردازند و همچنین از حاکمیت ملی خود دفاع نمایند. همین امر باعث شد تا بیشتر کشورهای دنیا در قوانین خود از صلاحیت جهانی مطلق به سمت صلاحیت جهانی مشروط و حتی سرزمینی تنزل کنند. دلیل سوم که نشئت گرفته از دو دلیل بالاست، اجماع جهانی مبنی بر ایجاد نهادی مستقل برای مبارزه با جنایات بین‌المللی است. ایجاد و تصویب دیوان بین‌المللی کیفری در پایان دهه ۹۰ و ابتدای ۲۰۰۰ میلادی این شائبه را ایجاد کرد که با وجود دیوان بین‌المللی کیفری و تفویض اختیار به آن در مبارزه با جنایات خاص بین‌المللی، دیگر نیازی به وجود و اجرای صلاحیت جهانی برای تک‌تک دولت‌ها نیست؛ بنابراین تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی از یک سو جنبش‌ها و دیدگاه‌های پوپولیستی و عوام‌فریبانه دولت‌ها را تقویت کرد تا به ظاهر عمل کنند و از سوی دیگر نور امید در سرزمین عدالت‌خواهان روشن کرد تا اصل صلاحیت جهانی اجرا شود.

۳- پوپولیسم؛ تعریف و مفهوم

مفهوم پوپولیسم در معنای کم‌وبیش «مترقی» یا «عامی» آن، اغلب پدیده‌ای آمریکایی (شمال، مرکز و جنوب آمریکا) است. در اروپا، به تلقی تاریخی متفاوتی از پوپولیسم برمی‌خوریم. در آنجا پوپولیسم، اغلب در نظر مفسران لیبرال و تحت تأثیر ایشان با سیاست‌های غیرمسئولانه یا گونه‌های مختلف فریب سیاسی همراه است. در حقیقت «عوام‌فریبی» و «پوپولیسم» اغلب در جای هم به کار می‌روند که مراد و منظور ما نیز همین شکل و مفهوم عام از پوپولیسم است.^{۴۵} واژه پوپولیسم می‌تواند جنبش‌های دموکراتیک یا اقتدارگرا را مشخص کند. پوپولیسم به‌طور معمول نسبت به نمایندگی سیاسی و هر چیزی که بین روابط مردم و رهبر یا دولت‌ها باشد، انتقاد دارد. پوپولیسم در دموکراتیک‌ترین شکل خود به دنبال دفاع از منافع و به حداکثر رساندن قدرت شهروندان عادی از طریق اصلاحات و نه انقلاب است؛ بنابراین

۴۴. سیدقاسم زمانی و هاله حسینی اکبرنژاد، «اصل صلاحیت جهانی در آینه دیوان کیفری بین‌المللی»، پژوهش حقوق

عمومی، ۱۱، ۲۶ (۱۳۸۸)، ۲۲۱.

45. Ralf Dahrendorf, "Eight Notes on Populism in Transit: European Review", *Institute for Human Sciences in Vienna*, (2003), 156.

سیاست پوپولیستی با پیروی از این تعریف، حول یک رهبر کاریزماتیک می‌چرخد که برای تحکیم قدرت خود متکی بر اراده مردم و مدعی انسجام آن است. در این شکل شخصی از سیاست، احزاب سیاسی اهمیت خود را از دست می‌دهند و انتخابات به جای تأیید وفاداری‌های مختلف مردم، اعتبار رهبر را تأیید می‌کند.^{۴۶}

پیش از این در اواخر دهه ۱۹۶۰، بحث «پوپولیسم» در بحث‌وجدل‌ها درباره استعمارزدایی، حدس و گمان‌ها پیرامون آینده «رعیت‌باوری»^{۴۷} و هرچند در نظر ما قرن بیست و یکمی‌ها عجیب می‌نماید، در بحث‌های مربوط به ریشه‌ها و تحولات محتمل کمونیسم در معنای عام و مائویسم در معنای خاص به میان می‌آمد. امروزه خاصه در اروپا، انواع مختلفی از بیم‌ها - و گاه امیدها - پیرامون واژه پوپولیسم سر برمی‌آورند و مطرح می‌شوند، خلاصه اینکه در یک سو، لیبرال‌ها ظاهراً نگران این هستند که به زعمشان توده‌های روزبه‌روز لیبرال‌تر فریب بخورند و در دام پوپولیسم، ناسیونالیسم و حتی بیگانه‌هراسی تمام‌عیار بیفتند؛ و در سوی دیگر، نظریه‌پردازان دموکراسی دغدغه ظهور چیزی را دارند که آن را «تکنوکراسی لیبرال» می‌خوانند؛ یعنی «حکمرانی مسئولانه» گروهی برگزیده از متخصصان که آگاهانه پاسخگوی مطالبات شهروندان عادی نیستند.^{۴۸} لذا پوپولیسم شاید همان چیزی باشد که کاس موده^{۴۹}، جامعه‌شناس هلندی، آن را «واکنش دموکراتیک غیرلیبرال به لیبرالیسم غیر دموکراتیک» خوانده است. در این معنا پوپولیسم هم تهدید است و هم یک عامل اصلاح‌گر بالقوه برای سیاستی که به هر روی زیاده از «مردم» دور افتاده است.^{۵۰}

۴- پوپولیسم دولتی و صلاحیت جهانی

از دهه ۱۹۹۰ میلادی به بعد کشورهای جهان در زمینه اصل صلاحیت جهانی با فراز و فرودی ملموس و چشمگیر مواجهه هستند و در این میان بیش از هرکس یا هرچیزی، این حقوق بشر است که دستخوش تأثیر و ضرر شده است. چراکه تفکرات پوپولیستی اگرچه به ظاهر موافق حقوق بشر است اما در باطن و عمل به مخالفت با آن قدم برمی‌دارد. ویژگی اصلی عصر جدید اقتدارگرایی (استبدادی) پوپولیستی، بی‌اعتنایی به قراردادهای اجتماعی است. ارزشی که احترام به هنجارهای حقوق بشر مدت‌هاست

46. André Munro, "Populism: political program or movement", 2013. Available at: <https://www.britannica.com/topic/populism>.

47. Peasantism.

48. Peter Mair, *Ruling the Void: The Hollowing of Western Democracy* (New York: Verso, 2014), 99.

49. Cas Mudde

50. Cas Mudde & Cristóbal Rovira Kaltwasser, *Populism: A Very Short Introduction* (New York: Oxford University Press, 2017), 127.

به‌شدت به آن وابسته است.^{۵۱} وقتی با افزایش پوپولیسم مواجه می‌شویم، به‌کارگیری از یک شبکه و نقش بازیگران دولتی (کشورها و جامعه جهانی) در کاربرد ایدئال صلاحیت جهانی، مفید است. به‌ویژه که استفاده از این شبکه عدالت‌خواه بالقوه در استفاده گسترده از صلاحیت جهانی نه‌تنها سایه‌ای بر برنامه‌های اصلی سیاسی پوپولیست‌ها در دولت‌ها ایجاد می‌کند، بلکه جنبه خطرناک استفاده از آن را نیز ارتقا می‌بخشد که این واقعیت و اصل در رویکرد پوپولیستی روبه‌رشد به یک نقص و ایراد تبدیل می‌شود.^{۵۲} به‌طور کلی آنچه به نظر می‌رسد، در پوپولیسم صرف‌نظر از اینکه در کدام مکان از کدام ایدئولوژی پیروی می‌کند، این چالش را که هر کس قوانین را از طریق نمایندگی سیاسی اجرا کند، سیستم نمایندگی را به‌خودی‌خود رد نمی‌کند، بلکه افراد حاکم را رد می‌کند و بنابراین ادعا می‌کند که نماینده واقعی مردم، خودشان هستند و نمایندگی از طرف مردم نامشروع است. در مجموع افزایش پوپولیسم، نوعی که اکنون بیش از همه حضور دارد و بیش از همه بر جو بین‌المللی تأثیر می‌گذارد، به‌عنوان «پوپولیسم ناسیونالیستی» یا «پوپولیسم ملی‌گرا» توصیف شده است که - در شرایط سیاسی کنونی - به‌طور گسترده‌ای با نگرش‌های سیاسی راست‌گرایانه یا فاشیستی برابر شده است.^{۵۳}

چنین طرز فکر ملی‌گرایی (ناسیونالیستی) الگویی را نشان داده است؛ در طی سال‌های گذشته چندین ویژگی کلیدی متناقض با مفاهیم اساسی مختلف اصول کلی حقوقی وجود دارد که آن را تابع این نظریه می‌کند: «آنچه [پوپولیست‌ها] با آن مخالف هستند این است: ماهیت نمایندگی دموکراسی‌های مدرن، حمایت از حقوق اقلیت‌ها و محدودیت‌های حاکمیت مردم که از ویژگی‌های بارز جهانی شدن است.»^{۵۴} پیوند این ویژگی‌ها بر این فرض استوار است که در واقع پوپولیسم ناسیونالیستی بر رژیم حقوق بین‌الملل و در نتیجه - به دنبال زنجیره علیّ ایجادشده - بر رژیم حقوق بشر، دادرسی‌های بین‌المللی به نام حقوق بشر و در نتیجه اعمال صلاحیت جهانی تأثیر می‌گذارد. به همین دلیل این مفهوم که صلاحیت جهانی پوپولیسم را تهدید می‌کند، هم‌زمان با تحولی است که نشان می‌دهد جنبش پوپولیستی از سطح ملی فراتر رفته و به حوزه دیگری نفوذ کرده است و در سال‌های اخیر است که برنامه‌های پوپولیستی

51. Philip Alston, "The Populist Challenge to Human Rights", *Journal of Human Rights Practice*, 9, 1(2017), 4.

52. Stephen Macedo, *Universal Jurisdiction: National Courts and the Prosecution of Serious Crimes under International Law (Pennsylvania Studies in Human Rights)* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006), 3.

53. Hugh Gusterson, "From Brexit to Trump: Anthropology and the Rise of Nationalist Populism", *American Ethnologist*, 44, 2(2017), 209.

54. Ivan Krastev, "The Populist Moment", *Eurozine*, 18 September 2007, 2. Available at: <https://www.eurozine.com/the-populist-moment/?pdf>

به گونه‌ای بر دولت‌های ملی تأثیر گذاشت که توانسته سیاست خارجی این دولت‌ها را تحت الشعاع قرار دهد و بر آنها اثر بگذارد.^{۵۵}

بنابراین اینجا نوبت به چیزی می‌رسد که می‌توان آن را پوپولیسم بین‌المللی نامید که قوه محرک این پژوهش است و سؤالاتی از این دست را به ذهن متبادر می‌نماید که چگونه ممکن است احزاب پوپولیستی ملی - که اغلب حتی احزاب حاکم نیستند - به چنان نفوذی برسند که حتی سیاست خارجی را نیز برنامه‌های پوپولیستی ناسیونالیستی تعیین کنند؟ برای توضیح چنین روندی باید عمیق‌تر به آنچه در پس مفهوم پوپولیسم است - نه به تأثیرات آن، بلکه به علل آن و همچنین محل‌هایی که این دلایل در آنها نشان داده شده است - نگاه کرد و در کجا این علائم مختلف - اغلب باعث ایجاد پوپولیسم موفق می‌شود - متبلور شده‌اند. به اجمال می‌توان گفت اولین دلیلی که معمولاً به‌عنوان ریشه پدید آمدن پوپولیسم و پیامدهای مرتبط با آن شناخته می‌شود، جهانی شدن است. دومین دلیل اصلی فراهم آمدن زمینه‌های رشد پوپولیسم چیزی است که رزا بالفور^{۵۶} آن را «بحران دموکراسی‌های پیشرفته» می‌نامد یا همان‌طور که یان - ورنر مولر^{۵۷} «شکست فعلی نمایندگی» نامیده است، به‌علاوه که در جاهای دیگر نیز به‌عنوان عنصر اساسی در رشد پوپولیسم شناخته شده است.^{۵۸} با تکرار ماهیت نگرش پوپولیستی ناسیونالیستی قرن بیست و یکم، می‌توان دو ویژگی در جهت تأثیر پوپولیسم بر صلاحیت جهانی مشاهده کرد: اول، مخالفت با حمایت از اقلیت‌ها و دوم، رد محدودیت‌های حاکمیت مردم به‌عنوان واکنش غیرمستقیم در برابر جهانی شدن.^{۵۹} در حقیقت نفوذ چنین تفکرانی باعث شد تا اصول کلی حقوقی به شکلی روبنایی، ظاهری و عوام‌فریب در سطح جوامع و حتی سیاست خارجی دولت‌ها پدیدار گردد و صلاحیت جهانی را دستخوش اضمحلال نماید.

۵- پوپولیسم و استقلال قضایی دولت‌ها

در سه دهه اخیر، علمای حقوق و سیاست به موضوع قضایی شدن سیاست مشغول بوده‌اند. آنها استدلال کرده‌اند که حوزه تصمیمات سیاسی قانون‌گذاران به‌طور قابل توجهی توسط دادگاه‌ها به‌ویژه دادگاه‌هایی که قدرت بررسی قضایی قوانین را دارند (مانند دادگاه‌های قانون اساسی) محدود شده

55. Rosa Balfour, "The (Resistable) Rise of Populism in Europe and its Impact on European and International Cooperation", *IEMed. Mediterranean Yearbook*, (2017), 59.

56. Rosa Balfour

57. Jan-Werner Müller

58. Jan-Werner Müller, *What Is Populism?* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2017), 103.

59. Krastev, Op. Cit.

است.^{۶۰} در نتیجه از «گسترش جهانی قدرت قضایی»، «حاکمیت یا حکومت‌داری قضات» و ظهور «فقه‌سالاری» (قانون‌سالاری) صحبت کرده‌اند.^{۶۱} روندی که به انزوای و محو پوپولیست می‌انجامد. با این حال، ظهور اخیر پوپولیسم اقتدارگرا، پویایی دیالکتیکی جدیدی را برای سیستم قضایی به ارمغان آورده است. قانون اساسی، ابزاری کلیدی اما نادیده گرفته شده سیاست‌های پوپولیستی است.^{۶۲} حاکمان پوپولیست با حمایت از ایدئولوژی گرایش‌های تکنوکراتیک خشمگین و به دنبال اجرای اراده بدون واسطه مردم که ظاهراً اراده مردم واقعی را محدود کرده است، دادگاه‌های قانون اساسی را هدف قرار داده‌اند. از این رو زیربنای ایدئولوژیک پوپولیسم نشان می‌دهد که پوپولیست‌ها باید به دنبال قضایی‌زدایی باشند. اگرچه رابطه بین حکومت پوپولیستی (اقتدارگرا) و قضایی‌سازی بسیار پیچیده‌تر است. با این حال، تحلیل برخی ساختارهای قضایی اخیر در محدودیت کنترل و تعادل مانند کشورهای اروپای شرقی و مرکزی، تجربه متفاوتی را نشان می‌دهد.^{۶۳} پوپولیست‌ها بسته به دامنه قدرت سیاسی و تحولات در طول زمان، با هدف قضایی‌زدایی از سیاست یا سیاسی کردن شدید دادگاه‌های قانون اساسی برای تحکیم نهاد پوپولیستی، به ترکیبی از روش‌ها که مؤلفه‌های مختلف قدرت قضایی را هدف قرار می‌دهد، متوسل می‌شوند.^{۶۴}

درست است که اساس پوپولیسم از آمریکا و غرب آغاز شده است، اما ساده‌انگارانه است که فکر کنیم پوپولیسم و تفکراتش در آسیا و حتی کشورهای اسلامی وجود ندارد. یکی از اهداف دادگاه‌های قانون اساسی حفاظت و صیانت از قوانین و آرای قضایی و همچنین دسترسی مطلوب به حفظ حقوق بشر و عامه مردم است و بر این اساس، تنها راهبرد پوپولیست‌ها منزوی کردن و به حاشیه راندن دادگاه‌های قانون اساسی نبوده، بلکه به دنبال رام و خنثی کردن این دادگاه‌ها برای دستیابی به اهداف خود هستند؛ بنابراین در ظاهر به نمایندگی مستقیم مردم و صدای آنها و با ادعای غلبه بر محدودیت‌های

60. Christoph Hönnige, "Beyond Judicialization: Why We Need More Comparative Research about Constitutional Courts", *European Political Science*, 10, (2011), 346.

61. Neil Tate and Torbjörn Vallinder, *The Global Expansion of Judicial Power* (New York: New York University Press, 1995), 3.

62. Paul Blokker, "Populism as a constitutional project", *International Journal of Constitutional Law*, 17, 2(2019), 535.

۶۳. قضاوت‌زدایی فرایندی است که هدف آن جلوگیری از بازنگری یک سیاست و مداخله در مسائل سیاسی است که قبلاً قضایی شده‌اند.

Jan Petrov, "(De-)judicialization of politics in the era of populism: lessons from Central and Eastern Europe", *The International Journal of Human Rights*, 26, 7(2021), 1183.

64. David Kosař, Jiří Baroš and Pavel Dufek, "The Twin Challenges to Separation of Powers in Central Europe: Technocratic Governance and Populism", *European Constitutional Law Review*, 15, 3(2019), 429.

مهم حاکمیت مردم، به دنبال محدودیت هنجارها، استقلال قضایی و ماهیت نظام بسته قضایی و غلبه بر حاکمیت قانون است. حمله به دادگاه‌های عالی و قانون اساسی اطلاعات زیادی را در مورد منطق پوپولیسم نشان می‌دهد. از دیدگاه دموکراتیک، دادگاه‌های عالی از تفکیک و تقسیم قوا یعنی عدم انحصار، محافظت می‌کنند.⁶⁵ دادگاه‌ها معمولاً زمانی قربانی پوپولیسم می‌شوند که هم اداره دادگاه و هم تفسیر قضایی و قانون اساسی تحت تأثیر سیاستمدارانی هستند که علیه استقلال قوه قضائیه کار می‌کنند. با این حال، پوپولیسم قضایی نیز به‌عنوان بخشی از روح زمانه⁶⁶ یا طرز فکر مشاهده می‌شود. این بدان معناست که ممکن است دادگاه‌ها تصمیمات خود را برای نشان دادن همدلی با مردم یا سیاست‌های پوپولیستی تغییر دهند. پوپولیست‌ها با القا بر یک‌جانبه‌گرایی در درون حاکمیت به دنبال عدم استقلال قضایی و یکدست شدن عوام‌فریبی هستند و از این رهگذر تأثیراتی عمیق بر انزوای دولت‌ها و حکومت‌ها در عرصه بین‌المللی و حقوق بین‌الملل می‌گذارند. این باعث می‌شود کشورها علاوه بر عدم استقلال قضایی و حقوقی در درون کشور، به دنبال عدم عضویت در نهادها و معاهدات حقوقی بین‌المللی حاوی عدالت و اصل صلاحیت جهانی مانند دیوان کیفری بین‌المللی باشند. از همین روست که تفکر پوپولیستی با رخنه در درون قوای حاکم به‌ویژه قوه قضائیه و نهادهای قانون‌گذار مانند شوراهای توسعه قضایی، کمیسیون‌های قضایی، کمیته‌های انتصاب قضات و دادگاه‌های رسیدگی به تخلفات قضات، سعی در تغییر و انحراف تصمیمات حقوقی و به دنبال آن اجرای عدالت و به‌ویژه ارتقای آن با نسخه‌هایی مانند صلاحیت جهانی دارند. به همین دلیل است که اصل صلاحیت جهانی در قوانین بسیاری از کشورها گنجانده نشده و یا قانون مدون و کاملی وجود ندارد تا دادگاه‌های خود را در رسیدگی به جنایات بین‌المللی صالح بدانند و ما شاهد رشد و توسعه بسیار ناچیز این اصل هستیم. تغییر رویکرد درونی کشورهای اروپایی مانند بلژیک، اسپانیا و انگلیس نسبت به اعمال قوانین مرتبط با اصل صلاحیت جهانی در دهه ۹۰ میلادی و تغییر آن از صلاحیت جهانی مطلق به نسخه ضعیف‌تر آن یعنی صلاحیت جهانی مشروط، دلیل بر این مدعاست. در ایران نیز درست است که صلاحیت جهانی مشروط به موجب

65. Andrew Arato, "Populism, Constitutional Courts, and Civil Society: from Part IV - Judicial Power in Processes of Transformation", In: Landfried C, ed. *Judicial Power: How Constitutional Courts Affect Political Transformations*. Cambridge University Press, 2019.

66. The Populist Zeitgeist

ترجمه واژه‌ای است فلسفی از زبان آلمانی که خود برگرفته از زبان لاتین (Genius Saeculi) است. این عبارت آلمانی از طریق زبان انگلیسی تقریباً به همه زبان‌های دنیا راه باز کرده و بدون تبدیل به زبان بومی، مورد استفاده قرار می‌گیرد. روح زمانه روش و نوع تفکر و احساسات یک مقطع زمانی یا به عبارت دیگر دوران خاصی را تشریح یا توجیه می‌کند.

بند «و» ماده ۳ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲ شمسی پذیرفته شد و پس از آن نیز در سال‌های ۱۳۶۱، ۱۳۷۰ و ۱۳۹۲ تثبیت یافت و تداوم پیدا کرد، اما فقط به شکل یک ماده قانون باقی ماند و توسعه پیدا نکرد. اگرچه در سال‌های ۹۱ و ۹۲ برخی قوانین خاص مانند «لایحه رسیدگی به جرایم بین‌المللی» و «قانون مجازات و نحوه رسیدگی به جرایم بین‌المللی» در قالب لایحه تدوین و به مجلس روانه شد، اما تاکنون مسکوت مانده است.

قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ نسبت به قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ تحولاتی را ایجاد کرده است. تحول اول ناظر به رفع محدودیت و صلاحیت دادگاه‌ها و دعای ایران برای رسیدگی به جرایم موضوع اصل صلاحیت واقعی (جهانی) است. در حال حاضر دادگاه‌ها و مراجع قضایی نمی‌توانند به جرایم موضوع اصل صلاحیت واقعی (جهانی) با آن همه اهمیت، رسیدگی غیابی کنند؛ در حالی که پس از لازم‌الاجرا شدن این مصوبه دچار چنین محدودیتی نیستند. در واقع مقنن با این تحول، ایراد مهم وارده به ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ را برطرف کرده است و آن اینکه دیگر اعمال صلاحیت قوانین و دادگاه‌های ایران را منوط به اینکه مرتکب «در ایران یافت شود و یا به ایران مسترد گردد»، نمی‌داند. این تحول همان‌طور که اشاره شد منطبق بر مبانی اصل صلاحیت واقعی و همگام با قوانین کیفری کشورهای دیگر است. برای شمول این ماده و همچنین مواد ۶ تا ۹ ق.م.ا. جرم ارتكابی باید در خارج از ایران اتفاق افتاده باشد؛ زیرا اگر جرم (یا حتی بخشی از جرم یا نتیجه جرم) در ایران به وقوع پیوسته باشد، صرف‌نظر از اینکه جرم ارتكابی چیست یا مرتکب و بزه‌دیده چه کسی است، شامل مواد ۳ و ۴ (اصل صلاحیت سرزمینی) است و دیگر نمی‌توان جرم ارتكابی را در زمره دیگر صلاحیت‌ها دانست.^{۶۷} تحول دوم آن است که مقنن در راستای توجه به قواعد عدالت و انصاف، قاعده احتساب مجازات‌های اعمال شده بر متهم در دادگاه‌های کشورهای خارجی را به خاطر اعمال مجرمانه ارتكابی‌اش، در قلمرو مجازات‌های تعزیری پذیرفته است. مقنن هرچند به‌درستی قاعده منع محاکمه مجدد را بسان اغلب کشورهای دیگر در مورد اصل صلاحیت واقعی نپذیرفته است، اما با پذیرش قاعده احتساب مجازات‌ها، محاکمه قبلی متهم را هم یکسره انکار و رد نکرده است. هرچند با توجه به عدم اهمیت تعقیب، محاکمه و مجازات برخی از جرایم موضوع این ماده برای دادگاه‌های کشورهای دیگر، احتمالاً موارد چندانی برای اعمال این بخش از ماده رخ نمی‌دهد، اما درج آن در ماده که نشان از دغدغه مقنن در جهت رعایت حال متهم و پرهیز از ظلم و اجحاف به اوست و هم‌زمان توجه او به ملاحظات حقوق بشری را هم نشان

۶۷. حسن پوربافرانی، «تحول اصل صلاحیت واقعی در لایحه جدید مجازات اسلامی با نگاهی تطبیقی»، دیدگاه‌های حقوقی، ۵۸ (۱۳۹۱)، ۸۶.

می‌دهد، اقدامی مثبت و پسندیده به شمار می‌آید. در حقیقت در این ماده بر خلاف مواد ۷ و ۸ ق.م.ا. محاکمه شدن متهم یا حتی مجازات وی در کشور دیگر، مانع محاکمه و مجازات در دادگاه‌های ایران نیست، فقط در صورتی که جرم ارتكابی، جرم تعزیری باشد (نه جرم موجب حد، قصاص یا دیه) و متهم در خارج از کشور مجازات شده باشد، دادگاه در مورد مجازات تعزیری، میزان محکومیت وی یعنی میزانی که محکوم در خارج از کشور مجازات شده است را از میزان مجازات وی کسر می‌کند، به این امر قاعده احتساب می‌گویند. تحول سوم آن است که از جهت منافع مورد حمایت، مقنن در این لایحه، بند ۴ یعنی «جعل آرای مراجع قضایی یا اجرائیه‌های صادرشده از این مراجع یا سایر مراجع قانونی و یا استفاده از آنها» را به جمع منافع مورد حمایت اضافه کرده است. این تحول هم اقدامی مفید به شمار می‌آید. به‌ویژه که دولت ایران در سال‌های اخیر موافقت‌نامه‌های متعدد معاضدت قضایی، انتقال محکومین به حبس و نیابت قضایی با کشورهای دیگر امضا کرده است و احتمال جعل آرای مراجع قضایی در خارج از کشور وجود دارد. همچنین در بند ۳ این ماده «جعل مهر، امضا، حکم، فرمان یا دستخط رسمی... رئیس و اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام» را هم اضافه کرده است. به‌طور کلی از توجه به منافع مورد حمایت در این ماده هم ملاحظه می‌شود که کماکان امنیت و آسایش عمومی مورد حمایت قرار گرفته و جرایم علیه امنیت و نیز جرایم مهم علیه آسایش عمومی که اغلب ذیل جرم جعل و قلب سکه قرار می‌گیرند، جرایم موضوع اصل صلاحیت واقعی را تشکیل می‌دهند.^{۶۸}

مهم‌ترین مصادیق بند ۱ (اقدام علیه امنیت داخلی یا خارجی) ماده ۵ و مواد ۴۹۸ تا ۵۱۲ ق.م.ا. است، همانند:

- تشکیل یا اداره دسته یا جمعیت برای برهم زدن امنیت کشور (۴۹۸)
  - عضویت در دسته یا جمعیتی که با هدف برهم زدن امنیت کشور تشکیل شده است (۴۹۹)
  - فعالیت تبلیغی به نفع گروه‌ها و سازمان‌های مخالف نظام (۵۰۰)
  - ارتكاب جرایم جاسوسی به نفع یک دولت بیگانه و به ضرر دولت بیگانه دیگر در قلمرو ایران (۵۰۲)
- در توضیح این ماده باید بیان داشت که اگر رفتار موضوع این ماده در خارج از کشور اتفاق بیفتد، دادگاه‌ها و دعاوی ایران صالح به رسیدگی نخواهند بود. به دلیل اینکه تحقق این جرم منوط به رفتار مرتکب و متهم در ایران است و اگر ارتكاب عمل به نفع یک دولت بیگانه و به ضرر دولت بیگانه دیگر در خارج از ایران اتفاق بیفتد، اساساً جرمی اتفاق نیفتاده و چون جرمی اتفاق نیفتاده قانوناً دادگاه ایران

صلاحیت رسیدگی ندارند.^{۶۹} همچنین عدم عضویت ایران در نهادهایی مانند دیوان کیفری بین‌المللی، گروه ویژه اقدام مالی، وجود تفکرات پوپولیستی در درون حاکمیت و عدم استقلال قضایی در قوه قضائیه را تقویت می‌نماید.

۶- پوپولیسم و حقوق کیفری بین‌المللی

پوپولیسم توسط دبیر کل سازمان ملل متحد، کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد و دبیر کل شورای اروپا برای حقوق بشر، دموکراسی و حاکمیت قانون به‌عنوان یک چالش جدی شناخته می‌شود.^{۷۰} در حال حاضر، حقوق کیفری بین‌المللی با انتقادات شدیدی مواجه است، به‌ویژه با ظهور پوپولیسم به‌عنوان حاکمیت موفق برای تضعیف قوانین بین‌المللی. نمود بارز آن رئیس‌جمهور سابق آمریکا است که فاتو بنسودا^{۷۱}، دادستان دیوان کیفری بین‌المللی را به دلیل تحقیق در مورد بروز جنایات جنگی توسط نیروهای آمریکایی در سال ۲۰۱۸ در افغانستان در لیست سیاه قرار داد.^{۷۲} پوپولیست‌ها به دنبال یک‌جانبه‌گرایی بوده و در تضاد با چندجانبه‌گرایی قدم برمی‌دارند، به همین جهت شاهد خروج حکومت‌های پوپولیستی از تعهدات، نهادها، سازمان‌ها و معاهدات بین‌المللی هستیم.

همچنین رهبران پوپولیست برخی از کشورهایی مانند ایالات متحده، اروپایی‌ها و سایر کشورها از نهادهای بین‌المللی انتقاد می‌کنند و از نفی و رد برخی هنجارها و معاهدات بین‌المللی مربوط به تجارت، امنیت، تغییرات آب و هوایی و قوانین جنگ حمایت می‌کنند.^{۷۳} دولت‌های پوپولیستی به‌طور مداوم با عناصر حقوق بین‌الملل که بر ساختارهای چندجانبه نهادهای بین‌المللی و مفهوم جامعه حقوقی بین‌المللی مبتنی بر ارزش‌های مشترک مانند عدم مداخله یا صلاحیت دادگاه‌های بین‌المللی که منوط به رضایت دولت است، مخالف هستند.^{۷۴} در این زمینه به نظر می‌رسد نارضایتی کلی مردم از حقوق بین‌الملل نقش داشته است و اگرچه واقعاً نهادهای بین‌المللی پابرجا بوده و قوانین توسعه یافته است، اما روح قانون به‌شدت آسیب دیده است. عملکرد ضعیف دیوان کیفری بین‌المللی و خروج برخی از

۶۹. احمد غفوری، شرح آرمونی قانون مجازات اسلامی، چاپ سی و یکم (تهران: انتشارات آریاداد، ۱۳۹۸)، ۳۳.

70. Heike Krieger, "Populist Governments and International Law", *European Journal of International Law*, 30, 3(2019), 972.

71. Fatou Bensouda

72. "US sanctions on ICC prosecutor unacceptable, says EU", 2020. Available at: <https://www.theguardian.com/law/2020/sep/03/us-sanctions-on-icc-prosecutor-unacceptable-says-eu>

73. Barry E. Carter, Allen S. Weiner and Duncan B. Hollis, *International Law* (New York: Wolters Kluwer, 2018), 24.

74. Ibid. 979.

کشورهای عضو این معاهده نیز شاهدهی بر این مدعاست. دلیل عمده آن این است که مردم حقوق بین‌الملل را مداخله خارجی در امور داخلی کشور خود می‌دانند و این عدم حمایت مردم همچنان در حال افزایش است و در واقع به صلاحیت جهانی آسیب رسانده است.

برخورد دوگانه و حاکمیت پوپولیستی برخی کشورهای اروپایی مانند آلمان، فرانسه و سوئد بر ضعف و اضمحلال صلاحیت جهانی افزود. آلمان با تصویب قانونی در سال ۲۰۰۲، صلاحیت جهانی دادگاه‌های خود را برای رسیدگی به جنایات بین‌المللی مهم اعلام کرد و به دنبال درگیری‌های سوریه در سال ۲۰۱۵ به یکی از کشورهای مورد هجوم پناهندگان سوری تبدیل شد.^{۷۵} در حالی که آلمان در ژانویه ۲۰۲۲ آرای قاطعی درباره یکی از مأموران دولت سوریه به جرم ارتکاب جنایت علیه بشریت صادر می‌کند، دیوان عالی فرانسه پیش از آن با صدور حکمی صلاحیت دادگاه‌های این کشور را برای رسیدگی به این پرونده‌ها از اساس رد می‌کند. این رأی در حالی صادر شده است که دولت فرانسه از زمان شروع جنگ داخلی سوریه در سال ۲۰۱۱ همچون آلمان بر پیگرد جنایات جنگی و جرایم علیه بشریت در سوریه از سوی همه طرف‌های درگیر در این مخاصمه مسلحانه تأکید می‌کند. از طرفی کشور سوئد با پیشینه قانون جزایی ۱۹۶۲ و قانون صلاحیت جهانی ۲۰۱۴ و به اذعان حقوق‌دانان خود که سال‌هاست جنایتکاران بسیاری را در خود جای داده است، با رفتاری پوپولیستی، دوگانه و کاملاً سیاسی به محاکمه یک تبعه ایرانی به نام حمید نوری می‌پردازد. محاکمه‌ای که تاکنون بیش از ۵۰ جلسه از دادگاه آن می‌گذرد و علاوه بر نقض متعدد حقوق فردی، اجتماعی و بشری متهم، بدون هیچ مدرک کتبی و یا شفاهی مستند و متقنی تنها بر شهادت شهودی صحنه می‌گذارد که هویت و عملکرد پر از جنایتشان در طول سال‌ها بر مردم ایران و جهان پوشیده نیست.

حمید نوری تبعه ایرانی ۹ نوامبر ۲۰۱۹ به دنبال شکایت شهروند ایرانی - سوئدی و زندانی سیاسی سابق ایرج مصداقی و به دستور بخش جرایم سازمان‌یافته و بین‌المللی دادستانی سوئد در فرودگاه استکهلم دستگیر شد. بر اساس شهادت زندانیان سیاسی بازمانده از اعدام‌های گسترده تابستان ۱۳۶۷، او یکی از عاملان «مستقیم» این کشتار در زندان گوهردشت کرج بود. حمید نوری اکنون بیش از ۱۴ ماه است که در بازداشت پیش از محاکمه به سر می‌برد. اتهامات حمید نوری بعضاً در افکار عمومی و رسانه‌ها «جنایت علیه بشریت»، «نسل‌زدایی»، «شکنجه» و حتی «جرم مستمر خودداری از تحویل جنازه‌ها» که در هیچ کشوری مدون نیست، گزارش شده است. این در حالی است که واحد ملی مبارزه با

75. Khaleghi, Instagram. Op. Cit.

جنايات سازمان‌یافته دادستانی سوئد در نوامبر ۲۰۱۹ فهرست اتهامات منجر به بازداشت حمید نوری را «جرم علیه قوانین بین‌المللی، جنایت فاحش و قتل عمد» عنوان کرده است.^{۷۶} دادگاه‌های سوئد می‌توانند در شرایط خاص صلاحیت شخصیت فعال و منفعل و همچنین صلاحیت حمایتی را اعمال کنند. بر اساس بند یک از فصل ۲، بخش ۲ و همچنین فصل نه قانون مجازات سوئد^{۷۷} به دلیل اینکه هیچ کدام از طرفین جنایت (مجرم و قربانی) در زمان وقوع جرم تبعه سوئد نبوده‌اند، نمی‌توان به صلاحیت فعال و منفعل استناد کرد. همچنین صلاحیت حمایتی که شامل صلاحیت قضایی و در مورد جرایم ارتكابی علیه منافع خاص آن کشور مانند جعل پول رایج، خیانت و فتنه است (فصل ۲، بخش ۳ (۴))^{۷۸}، توجیه‌کننده جرایم انتسابی به فرد دستگیرشده (حمید نوری) نیست. بدون تردید بند ۳ بخش ۲ فصل ۳ قانون مجازات سوئد که عنوان می‌کند: «... جنایات ارتكابی خارج از قلمرو طبق قوانین سوئد و به‌وسیله دادگاه سوئد مورد قضاوت قرار خواهند گرفت: ... ملاک عمل دادگاه این کشور است.»^{۷۹}

بنابراین دادستان سوئد برای دستگیری، محاکمه و مجازات تبعه ایرانی بر اساس اصل صلاحیت جهانی، به مفاد قانون مجازات عمومی (۱۹۶۵) و قانون مجازات نسل‌کشی (۱۹۶۴) متوسل شده و مستندات خود را در سه بخش ذکر می‌کند:

- ۱- جرایم عادی که حداقل مجازات آنها چهار سال زندان است (فصل ۲ بخش ۳ بند ۷ قانون ۱۹۶۵)، مثل قتل عمد (فصل ۳ بخش ۱)، تجاوز جنسی (فصل ۶ بخش ۱ بند ۳)، آدم‌ربایی (فصل ۴ بخش ۱) و تعرض شدید و جدی به اشخاص (فصل ۳ بخش ۶ بند ۲)
- ۲- جرم علیه قوانین بین‌المللی که در قانون سوئد معادل «جرایم جنگی» تعریف شده (فصل ۲۲

۷۶. یورونوز، پیشین.

77. This is the approach taken in the International Bar Association Legal Practice Division, Report of the Task Force on Extraterritorial Jurisdiction (October 2008) (IBA Report), p. 144: "The active personality principle, also known as the active nationality principle, permits a state to prosecute its nationals for crimes committed anywhere in the world, if, at the time of the offense, they were such nationals." For the scope of the active personality principle, see Amnesty International, Universal jurisdiction: The duty of states to enact and enforce legislation - Ch. One, AI Index: IOR 53/003/2001, September 2001, Sect. II.B.

۷۸. فصل ۲، بخش ۳ (۴): «اگر جرم ارتكابی علیه ملت سوئد، یک مقام دولتی یا منتسب به آن یا علیه یک مؤسسه عمومی سوئد باشد.»

For the scope of protective jurisdiction, see Amnesty International, Universal jurisdiction (Ch. One), supra, n. 17, at Sect. II.D. For a somewhat more restrictive definition, see IBA Report, supra, n. 17, p. 149: "[T]he 'protective principle', ... recognizes a state's power to assert jurisdiction over a limited range of crimes committed by foreigners outside its territory, where the crime prejudices the state's vital interests".

79. Alreem Kamal, "Impunity in Syria & Universal Jurisdiction in Europe: Is a revival of the 'global enforcer' approach in order?", *Queen Mary Law Journal*, 96, 2(2021), 104.

ماده ۶ قانون (۱۹۶۵)

۳- جرم نسل‌کشی (ماده قانونی ۱۹۶۴)

اما اینها فقط مستندات و مواد قانونی اتهام هستند و تاکنون مدرک مستدل و متقنی اعم از اقرار، مکاتبات و مکتوبات، فیلم و تصاویر واقعی به دادگاه ارائه نشده است. تنها مدرک استنادی تاکنون شهادت عده‌ای از اعضا و خانواده‌های گروهک منافقین و وابستگان به آنهاست که علاوه بر عدم شفافیت در گفتار، به‌طور دقیق و مشخص به متهم و اعمال وی اشاره ندارد. به همین جهت لازم است شاهد، شرایط آن و تأثیر آن در اثبات دعوی در نظام حقوق کیفری سوئد بررسی شود. در عمل، صلاحیت جهانی باید هم‌زمان با سایر اشکال صلاحیت نه‌تنها به نفع حمایت از حقوق بشر و کارایی فرایند کیفری، بلکه به نفع آشتی ملی در کشور سرزمینی اعمال شود. با این حال، چنین انعطاف‌پذیری نباید هدف تعهد را تضعیف کند یا اجازه مانور سیاسی در اعمال صلاحیت جهانی را که بیشتر به نقدهای موجود علیه این اصل کمک می‌کند، بدهد. در صورتی که در رسیدگی اخیر دادگاه سوئد در مورد تبعه ایرانی این اتفاق نیفتاد و علاوه بر عدم رعایت حقوق بشر و دادرسی منصفانه، اصل صلاحیت جهانی دستخوش بازی‌های سیاسی قرار گرفت. حال این تبعه ایرانی منتظر صدور رأی در ماه‌های آتی است. این تفاوت عمیق در رویه قضایی کشورهای اروپایی با نظام‌های حقوقی قدرتمند و تأثیرگذار واکنش بسیاری از مردم، فعالان و سازمان‌های بین‌المللی دفاع از حقوق بشر را برانگیخته است.

تحلیل تاریخ نشان می‌دهد که شرایط حاکم و اراده سیاسی نقش مهمی در نتیجه نهایی دارد. دوره پس از جنگ جهانی اول به دلیل عدم اراده متفقین و همچنین عدم همکاری توده کشورهای شکست‌خورده، با ناکامی مواجه شد. پس از جنگ جهانی دوم تأسیس دیوان بین‌المللی دادگستری، نصب قضات، تهیه پیش‌نویس منشور و نهادهای بین‌المللی مشابه، دستاوردهای زیادی را حاصل نمود و به توسعه اصول صلاحیت جهانی و حقوق کیفری بین‌المللی کمک کرد. با این حال، دادگاه نورنبرگ با انتقادات زیادی مواجه شد، چراکه در آن اغلب کشورهای شکست‌خورده مورد هدف قرار گرفتند و این انتقادات همچنان همه کسانی را که به حقوق بشر اعتقاد دارند آزار می‌دهد. حتی پس از ایجاد دادگاه‌های کیفری بین‌المللی برای رواندا (ICTR)، یوگسلاوی سابق (ICTY) و دیوان کیفری بین‌المللی (ICC)، سران کشورهایی که محاکمه شده و می‌شوند، در نگاه هم‌وطنان خود به‌عنوان قربانی هستند، نه متهمانی که مرتکب جنایات شده‌اند.^{۸۰} که این نشان از نارضایتی مردم از حقوق کیفری بین‌المللی و به‌ویژه اجرای

80. James Palmer, "America Loves Excusing Its War Criminals", 2019. Available at: <https://foreignpolicy>.

صلاحیت جهانی دارد. دامنه این نارضایتی و تصورات آنجایی گسترده و روبه‌رشد گردیده و اوضاع را بدتر کرده است که کشورهای قدرتمندی مانند ایالات متحده به جنگ و جنایات جنگی ادامه می‌دهند و مسئول اقدامات خود نیستند و پس از آن نیز سربازان خود را عفو می‌کنند.

با این حال، تجربه دیوان‌های کیفری بین‌المللی و محاکمه جنایت‌کاران جنگی دستاوردهای قابل توجهی را حاصل کرد و اصل صلاحیت جهانی با پرداختن به موضوع موقعیت جغرافیایی برای انتخاب محل محاکمه جنایتکاران، صرف‌نظر از صلاحیت داخلی کشورها مورد حمایت قرار گرفت. دوره‌ای که شاهد اقدام مشترک جامعه بین‌المللی و تشکیل دادگاه بین‌المللی جنگ بود و افراد را در قبال اقدامات غیرقانونی خود مسئول دانست. مهم‌تر از همه، صلاحیت جهانی برای تمایز بین جنایات ارتكابی توسط یک دولت علیه بیگانگان و شهروندان خود توسعه یافت و هر دو را محکوم کرد.^{۸۱} با این حال، همچنان حقوق کیفری بین‌المللی توسط منتقدین تحت فشار قرار دارد و چالش بزرگ مبارزه با مصونیت از مجازات و تقویت مسئولیت‌پذیری ادامه دارد. اصل قانونی بودن حقوق کیفری در کشورهای دنیا به رسمیت شناخته شده و الزامات متعددی مانند حقوق بشر بر کیفیت و کاربرد آن اثرگذار است.^{۸۲} در حقیقت جنبش پوپولیسم با انحراف روند عادی قانون‌گذاری، تأثیر منفی بر کیفیت قوانین کیفری و به‌ویژه حقوق بشر می‌گذارد. موضوعی که نیاز به بررسی در درون حاکمیت دارد.

۶-۱ - پوپولیسم و حقوق بشر

سیاستمداران پوپولیست از اصطلاح «مردم» به‌عنوان یک ساختار اجتماعی اسرارآمیز^{۸۳} در جهت توجیه ایده‌های خود برای تغییر و نیز به‌عنوان جایگاهی برای ایده‌های سیاسی و علل اجتماعی قابل تغییر استفاده می‌کنند و عنصر هویت را با این مضمون که «مردم» چه کسانی هستند و چه می‌خواهند، تعریف می‌کنند.^{۸۴} از دیدگاه پوپولیستی، تنها یک خیر مشترک واحد وجود دارد که می‌توان آن را به «یک سیاست منحصر به فرد صحیح و قابل اراده جمعی» منتقل کرد.^{۸۵} بنابراین پوپولیسم یک ایدئولوژی نیست، حتی

com/2019/05/21/america-loves-excusing-its-war-criminals-trump-pardons/

81. M. Shahruck Shah Nawaz, "Understanding the Clash between Sovereignty and Universal Jurisdiction", *Pakistan Horizon*, 73, 3-4(2020), 85.

82. Pavlo Demchuk, "Criminal Law & Populism - Is There a Place for Human Rights?", *Vilnius University Open Series*, 4(2021), 49-55.

83. Ernesto Laclau, *On Populist Reason* (New York: Verso, 2005), 96.

84. Giorgos Katsambekis, "The Populist Surge in Post-Democratic Times: Theoretical and Political Challenges", *Political Quarterly*, 88, 2(2017), 204.

85. Müller, Op. Cit. 20.

یک ایده باریک هم نیست، بلکه یک ذهنیت یا چهارچوبی است که با عملکردهای خاص دولتی و استراتژی‌های استدلالی مرتبط است. در کشورهایی که احزاب پوپولیست به‌تنهایی حکومت می‌کنند، استراتژی‌های آنها برای حکومت اغلب منجر به یک روند عقب‌نشینی از قانون اساسی می‌شود که به معنای گذار تدریجی از دموکراسی به رژیم‌های استبدادی (اقتدارگرا) است. هدف دولت‌های پوپولیستی اغلب «ربودن» نهادهای ملی و محدود کردن عملکردهای کنترلی پارلمان و دادگاه‌ها است.^{۸۶}

علی‌رغم ادعاهایی مبنی بر اینکه پوپولیست‌ها صدای واقعی مردم هستند، پوپولیسم نسخه‌ای معتبرتر و همچنین یک اقدام اصلاحی برای همسویی مجدد دموکراسی‌ها با افکار عمومی نیست. پوپولیسم، در بهترین حالت خود، شکاف‌های موجود در جامعه‌ای مبتنی بر مذهب، نژاد یا طبقه را آشکار می‌کند که عموماً ناشی از فشارهای اقتصادی، واکنش‌های فرهنگی یا هر دو است. همچنین می‌تواند فقدان نمایندگی در نظام سیاسی را برجسته کند. اکثر رهبران پوپولیست پس از به دست آوردن قدرت، نهادهایی را که ممکن است نفوذ آنها را مهار کرده و اختلافات بین گروه‌ها را تشدید کند، لغو می‌کنند تا از طریق مشتری‌گرایی، یک پایگاه بزرگ حمایتی را حفظ کنند. پوپولیست‌ها به دنبال حذف چهار ستون اصلی دموکراسی یعنی استقلال قضایی، حقوق سیاسی گروه‌های محروم، برابری جنسیتی و آزادی مطبوعات از موقعیت‌های قدرت خود هستند تا ثبات خود را تضمین نمایند.^{۸۷} آنها مرتباً سعی می‌کنند آزادی مطبوعات و برخی حقوق اقلیت‌ها را محدود کنند. سیاستمداران پوپولیست با جامعه مدنی مخالف هستند و تمایل دارند فرایندهای مشارکتی تصمیم‌گیری را رد کنند. این نگرش دستیابی به سازش و اجماع سیاسی را دشوار می‌کند. دولت‌های پوپولیستی به دولت‌هایی گفته می‌شود که در آنها احزابی که سیاست پوپولیستی را دنبال می‌کنند به‌تنهایی یا در یک ائتلاف حکومت می‌کنند یا از طرف احزاب پوپولیست در پارلمان‌های ملی حمایت می‌شوند تا سیاست پوپولیستی به‌طور مستقیم بر فعالیت‌های دولتی تأثیر بگذارد. در ادبیات دانشگاهی و گزارش‌های تحقیقاتی، در حال حاضر در اتحادیه اروپا دولت‌های اتریش، بلغارستان، جمهوری چک، دانمارک، یونان، مجارستان، ایتالیا، لتونی، لهستان، سوئیس و اسلواکی (تا اکتبر ۲۰۱۸) به‌عنوان پوپولیست دیده می‌شوند. علاوه بر این، دولت‌های بولیوی،

86. Council of Europe, "Secretary General 2017 report on democracy, human rights and the rule of law in Europe: Populism - How Strong Are Europe's Checks and Balances?", 2017.

87. Sarah Repucci, The global implication of populism on democracy, University of Washington, The Henry M. Jackson school of international studies, 2018, 5.

اکوادور (تحت ریاست جمهوری رافائل کوریا)، هند، اسرائیل، فیلیپین، روسیه، ترکیه، ایالات متحده و ونزوئلا به‌عنوان پوپولیست یا کشورهای دارای شیوه‌ها و استراتژی‌های استدلالی پوپولیستی طبقه‌بندی شده‌اند.^{۸۸} دولت‌های پوپولیستی یک چالش بسیار پیچیده هستند چراکه این اقدامات اغلب «تحت پوشش قانون» انجام می‌شود. اغلب این دولت‌ها می‌دانند که روی آوردن به استبداد باز از نظر شهرت سیاسی در سطح بین‌المللی بسیار هزینه‌بر خواهد بود. این دولت‌ها به‌طور آشکار تعهدات قانونی را نقض نمی‌کنند، بلکه تمایل دارند از اصلاحات قانون اساسی، اعلام وضعیت اضطراری، فراندوم یا تصویب قوانین اساسی جدید برای تغییر چهارچوب قانون اساسی موجود استفاده کنند که در نهایت تشخیص استدلال‌های درست و غلط به چالش کشیده می‌شود.^{۸۹}

بنابراین در هر نظام حقوقی و سیاسی، ممکن است دولت‌ها تعهدات قانونی را زیر پا بگذارند، به‌گونه‌ای قانون را اصلاح نمایند که اهداف مشروع بشری مورد اعتراض قرار گیرد، نسبت به تعهدات بین‌المللی بی‌اعتنا باشند و توافقنامه‌های بین‌المللی را نادیده گرفته و از آنها خارج شوند؛ بنابراین چنین اقداماتی به‌طور جدی به حقوق بشر، دموکراسی و حاکمیت قانون آسیب وارد می‌کند. این مشکل آنجا که پوپولیسم به انتقاد از ساختارهای سیاسی یا حقوقی می‌پردازد بیش‌ازپیش تشدید می‌شود. به هر حال عدم پاسخگویی «نخبگان» اغلب به‌عنوان دلیلی برای ظهور جنبش‌های پوپولیستی در یک دولت تلقی می‌شود. الزام به پویایی و ثبات منطقی در حقوق بین‌الملل کیفری اغلب با منافع طیف وسیعی از شهروندان عادی سازگار نیست و مکتب پوپولیست با این حربه به جنگ حقوق کیفری می‌رود. به همین دلیل نیاز است تئوری‌های نامناسب و غیرقابل توجیه در حقوق کیفری تغییر یابد. این‌گونه است که مشاهده می‌شود اصل صلاحیت جهانی طی دو دهه اخیر روند روبه‌رشدی را پیموده اما به دلیل وجود تفکرات پوپولیستی و عدم ایفای نقش «نخبگان»، با کندی به مسیر پرفرازونشیب خود ادامه می‌دهد و آن‌طور که باید و شاید در میان جامعه جهانی هنرنمایی نمی‌کند.

نتیجه‌گیری

بررسی قوانین و مقررات برخی کشورهای دنیا از جمله جمهوری اسلامی ایران نشان داد که اصل صلاحیت جهانی در اصل قوانین موضوعه و شاکله حقوقی این کشورها وجود دارد. حتی در طی دهه ۱۹۹۰ میلادی این اصل قوت گرفت و توانست دادرسی‌هایی را بر اساس این اصل به وجود آورد؛

88. Mudde & Kaltwasser, Op. Cit. 15.

89. Huq & Ginsburg, Op. Cit. 33.

اما با گذشت این سال‌ها و ورود در قرن بیست و یکم، شاهد افول، تحلیل و گاه نامرئی شدن چنین اصلی هستیم. این امر دلایل مختلفی سیاسی و حقوقی دارد که از جمله آن عدم تقابل، روبرویی و عدم دخالت در حق حاکمیت دیگر کشورها و از همه مهم‌تر نگرش سیاسی حاکم بر دولت‌ها همانند نگرش پوپولیستی یا عوام‌فربانه و همچنین طلوع دیوان بین‌المللی کیفری است. نگرشی که در آن خاصه پوپولیست ناسیونالیستی یا ملی‌گرا به مبارزه علیه حقوق بشر، دادرسی‌های مرتبط با آن و به‌ویژه صلاحیت جهانی و مفاهیم آن برمی‌خیزد.

بنابراین می‌بینیم که در سال‌های اخیر کشورهای جهان در زمینه اصل صلاحیت جهانی با فراز و فرودی ملموس و چشمگیر مواجهه هستند و در این میان بیش از هرکس یا هرچیزی، این حقوق بشر است که دستخوش تأثیر و ضرر شده است. اجرای صلاحیت جهانی با روش و عملکردهای پوپولیستی برخی دولت‌ها به ضعف منجر شد و ایده اصلی صلاحیت جهانی توسط سیاست‌های بین‌المللی پوپولیستی تحریف گردید و باعث شد تا مفهوم موسع این اصل به سمت نسخه متعادل‌تر آن یعنی صلاحیت جهانی مشروط حرکت کند. این امر نشان‌دهنده آن است که سیاست‌های پوپولیستی به دنبال عدالت خودساخته خویش است و با حقوق بشر و به‌خصوص عدالت واقعی به شکلی مرموز در تقابل است. چراکه تفکرات پوپولیستی اگرچه به ظاهر موافق حقوق بشر است اما در باطن و عمل به مخالفت با آن قدم برمی‌دارد. دولت‌های پوپولیستی به‌طور مداوم با عناصر حقوق بین‌الملل مخالف هستند و به نظر می‌رسد در این زمینه نارضایتی کلی مردم از حقوق بین‌الملل نقش داشته است و اگرچه واقعاً نهادهای بین‌المللی پابرجا بوده و قوانین توسعه یافته است، اما روح قانون به‌شدت آسیب دیده است. چراکه مردم حقوق بین‌الملل را مداخله خارجی در امور داخلی کشور خود می‌دانند. این عدم حمایت مردم همچنان در حال افزایش است و در واقع به صلاحیت جهانی آسیب رسانده است. شاید این ادعا که تفکر و جریان پوپولیستی علت اصلی رکود و به‌انزوا رفتن صلاحیت جهانی در کشورهاست، ادعایی جدید، خام و در بدو امر ناملموس باشد اما می‌توان گفت یکی از علت‌های اصلی در محو و بی‌اثر شدن اصل صلاحیت جهانی است.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی کتاب‌ها

- اردبیلی، محمدعلی. حقوق جزای عمومی، جلد نخست. چاپ اول. تهران: نشر میزان، ۱۳۷۹.
- بلدسو، رابرت و بوسلاو بوسچک. فرهنگ حقوق بین‌الملل. ترجمه و تحقیق علی‌رضا پارسا. تهران: نشر قومس، ۱۳۷۵.
- بولک، برنار. کیفرشناسی. مترجم علی حسین نجفی ابرندآبادی. چاپ چهارم. تهران: مجد، ۱۳۸۴.
- خالقی، علی. جستارهایی از حقوق جزای بین‌الملل. چاپ چهارم. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۳.
- زمانی، سیدقاسم و هاله حسینی اکبرنژاد. «اصل صلاحیت جهانی در آینه دیوان کیفری بین‌المللی». پژوهش حقوق عمومی، ۱۱، ۲۶ (۱۳۸۸)، ۲۰۳-۲۴۲.
- غفوری، احمد. شرح آزمون قانون مجازات اسلامی. چاپ سی و یکم. تهران: انتشارات آریاداد، ۱۳۹۸.
- کسسه، آنتونیو. حقوق کیفری بین‌المللی، ترجمه حسین پیران و اردشیر امیرارجمند و زهرا موسوی. تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۸۷.
- نژندی‌منش، هیبت‌الله. «ضرورت واکنش‌های جهانی شده حقوق بین‌الملل کیفری به جنایات بین‌المللی». نقل در: جامعه بین‌المللی و حقوق بین‌الملل در قرن ۲۱، مجموعه مقالات اهدایی به استاد محمدرضا ضیائی بیگدلی. به اهتمام سیدقاسم زمانی. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۳. مقالات
- آزمایش، علی. «زمینه‌های حقوق جزای بین‌المللی در قانون‌گذاری ایران». نشریه مؤسسه حقوق تطبیقی، ۳ (۱۳۷۵).
- پوربافرانی، حسن. «تحول اصل صلاحیت واقعی در لایحه جدید مجازات اسلامی با نگاهی تطبیقی». دیدگاه‌های حقوقی، ۵۸ (۱۳۹۱)، ۷۳-۹۶.
- حکیمی‌ها، سعید و سیدبایسر ضیائی. «صلاحیت جهانی در جرایم جنگی از منظر حقوق ایران». آفاق امنیت، ۶، ۲۱ (۱۳۹۲)، ۱۵۳-۱۸۰.
- خالقی، علی. «محاكمه صدام و مسئله صلاحیت دادگاه از منظر حقوق داخلی و بین‌المللی». پژوهش‌های حقوقی، ۲، ۴ (۱۳۸۲)، ۱۱-۴۲.
- داداش‌زاده، علیرضا و جواد حبیبی. «بررسی و تحلیل اصل صلاحیت جهانی در نظام حقوقی ایران». فقه و مبانی حقوق، ۴، ۱۲ (۱۳۸۷)، ۲۰۷-۲۱۷.
- رستمی، سینا. «بررسی حدود اعمال اصل صلاحیت جهانی در نظام حقوقی ایران». فصلنامه داخلی کانون وکلای خراسان، ۱۹ (۱۳۹۸)، ۱۳۷-۱۵۶.
- شریعت باقری، محمدجواد. «صلاحیت جهانی رسیدگی به جرایم بشریت در حقوق فرانسه». ماهنامه دادگستر، ۱ (۱۳۸۵)، ۹-۱۳.
- شیداییان، مهدی و یزدان نصرتی. «شناسایی و چالش‌های تعقیب کیفری با نگاهی به حقوق انگلستان». دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۲۳، ۸۲ (۱۳۹۷)، ۱۶۵-۱۹۶.
- ضیائی، سیدبایسر و سعید حکیمی‌ها. «شرایط حقوقی اعمال صلاحیت جهانی در حقوق بین‌الملل». پژوهش حقوق عمومی، ۱۸، ۵۳ (۱۳۹۵)، ۹۷-۱۲۲.
- <https://doi.org/10.22054/qjpl2017.7178>.
- فروغی، فضل‌الله. «منشأ و ماهیت حقوقی اصل صلاحیت جهانی». مطالعات حقوقی، ۱، ۳ (۱۳۸۸)، ۲۱-۴۷.

- هنجنی، سیدعلی. «قواعد بنیادین حقوق بین‌المللی کیفری و قواعد آمره». مجله حقوقی نشریه مرکزی امور حقوقی بین‌المللی معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری، ۳۳(۱۳۸۴)، ۲۳۱-۲۴۴. وبسایت‌ها

- تسنیم. «لایحه رسیدگی به جرایم بین‌المللی در لایحه معاضدت قضایی بین‌المللی ادغام شد». ۱۱ تیر ۱۳۹۲. قابل دسترسی در:

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1392/04/11/89700/>

- یورونیوز. «محاكمه متهمان سوریه‌ای جنایات جنگی؛ چرا آلمان و فرانسه متفاوت عمل می‌کنند؟». ۲۰۲۲. قابل دسترسی در:

<https://per.euronews.com/2022/01/19/differences-between-german-and-french-courts-in-crimes-against-humanity>

(ب) منابع خارجی

Books

- Arditi, Benjamin. Populism as an Internal Periphery of Democratic politics. In: Politics on the Edges of Liberalism: Difference Populism Revolution Agitation. Edinburgh University Press, 2007, 54-87.

- Bassiouni, M. Cherif. Crimes against Humanity in International Law. The Hague; Boston: Kluwer Law International, 1991.

- Canefe, Nergis. International Criminal Law and Limits of Universal Jurisdiction in the Global South: A Critical Discussion on Crimes Against Humanity. PhD Dissertations. Ontario: Osgood Hall Law School York, University Toronto, 2018.

- Carter, Barry E., Allen S. Weiner & Duncan B. Hollis. International Law. New York: Wolters Kluwer, 2018.

- Frankel, Glenn. Belgian War Crimes Law Undone by Its Global Reach: Cases Against Political Figures Sparked Crises. September 29, 2003. <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2003/09/30/belgian-war-crimes-law-undone-by-its-global-reach/b257388d-61b0-4d83-afa1-ebf193f9415c/>

- Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe. Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics. London: Verso, 2001.

- Laclau, Ernesto. On Populist Reason. New York: Verso, 2005.

- Macedo, Stephen. The Princeton Principles on Universal Jurisdiction. New Jersey: Princeton University Press, 2001.

- Macedo, Stephen. Universal Jurisdiction: National Courts and the Prosecution of Serious Crimes under International Law (Pennsylvania Studies in Human Rights). Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006.

- Mair, Peter. Ruling the Void: The Hollowing of Western Democracy. New York: Verso, 2014.

- Mudde, Cas & Cristóbal Rovira Kaltwasser. Populism: A Very Short Introduction. New York: Oxford University Press, 2017.

- Müller, Jan-Werner. *What Is Populism?*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2017.

- Pratt, John. *Penal Populism*. New York: Routledge, 2007.

- Repucci, Sarah. *The global implication of populism on democracy*. University of Washington, The Henry M. Jackson school of international studies, 2018, 1-114. https://jsis.washington.edu/wordpress/wp-content/uploads/2018/04/Task-Force_C_2018_Pekkanen_robert.pdf

- Tate, Neil and Torbjörn Vallinder. *The Global Expansion of Judicial Power*. New York: New York University Press, 1995.

Articles

- Alfadhel, Khalifa A. "M. Cherif Bassiouni. Chronicles of the Egyptian Revolution and its Aftermath: 2011-2016". *Asian Affairs*, 48, 2(2017), 359-361. <https://doi.org/10.1080/03068374.2017.1313587>

- Alston, Philip. "The Populist Challenge to Human Rights". *Journal of Human Rights Practice*, 9, 1(2017), 1-15. Available at: <https://doi.org/10.1093/jhuman/hux007>

- Arato, Andrew. "Populism, Constitutional Courts, and Civil Society: from Part IV - Judicial Power in Processes of Transformation". In: Landfried C, ed. *Judicial Power: How Constitutional Courts Affect Political Transformations*. Cambridge University Press, 2019, 318-341. <https://doi.org/10.1017/9781108348669.016>

- Balfour, Rosa. "The (Resistable) Rise of Populism in Europe and its Impact on European and International Cooperation". *IEMed. Mediterranean Yearbook*, (2017), 56-60. <https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2021/01/The-Resistable-Rise-of-Populism-in-Europe-and-its-Impact-on-European-and-International.pdf>

- Blokker, Paul. "Populism as a constitutional project". *International Journal of Constitutional Law*, 17, 2(2019), 535-553. <https://doi.org/10.1093/icon/moz028>

- Bradford, Anu & Eric A. Posner. "Universal Exceptionalism in International Law". *Harvard International Law Journal*, 52(2011), 1-53.

- Cassese, Antonio. "Is the Bell Tolling for Universality? A Plea for a Sensible Notion of Universal Jurisdiction", *Journal of International Criminal Justice*, 1, 3(2003). 589-595. <https://doi.org/10.1093/jicj/1.3.589>

- Dahrendorf, Ralf. "Eight Notes on Populism in Transit: European Review". *Institute for Human Sciences in Vienna*, (2003), 156-163.

- Demchuk, Pavlo. "Criminal Law & Populism - Is There a Place for Human Rights?". *Vilnius University Open Series*, 4(2021), 49-55. DOI: <https://doi.org/10.15388/seucl.2021.8>

- Ellis, Mark. "The Decline of Universal Jurisdiction - Is it Reversible?". 10th Annual Ruth Steinkraus-Cohen International Law lecture SOAS (2012), 1-18. http://www.unawestminster.org.uk/pdf/grot12_mark_ellis_lecture.pdf

- Gusterson, Hugh. "From Brexit to Trump: Anthropology and the Rise of Nationalist

- Populism". *American Ethnologist*, 44, 2(2017), 209-214. <https://doi.org/10.1111/amet.12469>
- Hedvall, Per. "The Swedish Report on the Prosecuting Corporations for Violations of International Criminal Law", *RIDP*, (2018), 1-8. Available at: https://www.penal.org/sites/default/files/SWEDEN_Report.pdf
  - Helfer, Laurence R. "Populism and International Human Rights Law Institutions: A Survival Guide". In: Neuman GL, ed. *Human Rights in a Time of Populism: Challenges and Responses*. Cambridge University Press, 2020, 218-249.
  - Hönnige, Christoph. "Beyond Judicialization: Why We Need More Comparative Research about Constitutional Courts". *European Political Science*, 10, (2011), 346-358. <https://doi.org/10.1057/eps.2010.51>
  - Huq, Aziz & Tom Ginsburg. "How to Lose a Constitutional Democracy". *U.C.L.A. Law Review*, 78(2018), 78-169. <https://www.uclalawreview.org/wp-content/uploads/2019/09/Huq-Ginsburg-65-1.pdf>
  - Kamal, Alreem. "Impunity in Syria & Universal Jurisdiction in Europe: Is a revival of the 'global enforcer' approach in order?". *Queen Mary Law Journal*, 96, 2(2021), 69-120. DOI: 10.26494/QMLJ3942
  - Katsambekis, Giorgos. "The Populist Surge in Post-Democratic Times: Theoretical and Political Challenges". *Political Quarterly*, 88, 2(2017), 202-210. <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12317>
  - Kosař, David, Jiří Baroš and Pavel Dufek. "The Twin Challenges to Separation of Powers in Central Europe: Technocratic Governance and Populism". *European Constitutional Law Review*, 15, 3(2019), 427-461. doi:10.1017/S1574019619000336
  - Krieger, Heike. "Populist Governments and International Law". *European Journal of International Law*, 30, 3(2019), 971-996. <https://doi.org/10.1093/ejil/chz046>
  - Langer, Máximo & Mackenzie Eason. "The Quiet Expansion of Universal Jurisdiction". *European Journal of International Law*, 30, 3(2019), 779-817. <https://doi.org/10.1093/ejil/chz050>
  - Lasok, D. "The Eichmann Trial". *International and Comparative Law Quarterly*, 11, 2(1962), 355-374. doi:10.1093/iclqaj/11.2.355
  - Liesbeth, Zegveld & Jeff Handmaker. "Universal Jurisdiction: State of Affairs and Ways Ahead". *Institute of Social Studies & Leiden University School of Law and the ICCO Foundation*, 532 (2012), 4-17. <https://repub.eur.nl/pub/31137/wp532.pdf>
  - Orentlicher, Diane. "The Emerging Shape of Global Justice: Retrogression or Course Correction?". *Maryland Journal of International Law*, 35(2021), 60-72.
  - Petrov, Jan. "(De-)judicialization of politics in the era of populism: lessons from Central and Eastern Europe". *The International Journal of Human Rights*, 26, 7(2021), 1181-1206. <https://doi.org/10.1080/13642987.2021.1931138>
  - Philippe, X. "The principles of universal jurisdiction and complementarity: how do the

- two principles intermesh?”. *International Review of Red Cross*, 862(2006), 375-398.
- Posner, Eric. “Liberal Internationalism and the Populist Backlash”. *University of Chicago Public Law & Legal Theory Paper Series*, 606(2017), 1-17.
  - Randall, Kenneth C. “Universal jurisdiction under international law”. *Texas Law Review*, 66, (1988), 785-788.
  - Reydam, Luc. “Belgium Reneges on Universality: The 5 August 2003 Act on Grave Breaches of International Humanitarian Law”. *Journal of International Criminal Justice*, 1, 3(2003), 679-689. <https://doi.org/10.1093/jicj/1.3.679>
  - Shah Nawaz, M. Shahruxh. “Understanding the Clash between Sovereignty and Universal Jurisdiction”. *Pakistan Horizon*, 73, 3-4(2020), 69-88. <https://www.pakistan-horizon.piiia.org.pk/index.php/pakistan-horizon/article/view/139>
  - Solera, Oscar. “Complementary jurisdiction and international criminal justice”. *International Review of the Red Cross*, 84, 845(2002), 145-171. DOI: 10.1017/S1560775500105152
  - Sulzer, Jeanne. “Implementing the Principle of Universal Jurisdiction in France-International Prosecution of Human Rights Crimes”. Berlin: Springer, 2007.
  - Van Sliedregt, Elies. “International Crimes before Dutch Courts: Recent Developments”. *Leiden Journal of International Law*, 20, 4(2007), 895-908. <https://doi.org/10.1017/S0922156507004517>
  - Zhang, Zihan. “On the Universal Jurisdiction in International Law”. London, United Kingdom: 3rd International Workshop on Advances in Social Sciences, 2020, 22-25. DOI: 10.25236/iwass.2020.006
- Thesis
- Ardabili, Vanessa. “Universal Jurisdiction and Populism, Is it possible to secure a genuine application of the principle of universal jurisdiction in the face of rising 21st century populism?”. Master dissertation. University of Padova, 2019.
- Websites, Documents & Reports
- “A note summarising the UK’s approach to the investigation and prosecution of crimes of universal jurisdiction”. 21 May 2018. available at: <https://www.gov.uk/government/news/universal-jurisdiction>
  - “Belgian Court of Cassation”. Feb. 12, 2003. available at: <http://www.indictsharon.net> (unofficial English translation of the opinion).
  - “Code of Crimes against International Law (Völkerstrafgesetzbuch - VStGB)”. 2002. Available at: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vstgb/englisch_vstgb.pdf
  - “Spanish FM: We’ll Act to Prevent War Crimes Probes Against Israel”. Haaretz, 1 January 2009. available at: <http://www.haaretz.com/news/spanish-fm-we-ll-act-to-prevent-war-crimes-probes-against-israel-1.267048>.
  - “The Rise of Populist Sovereignism: What It Is, Where It Comes from, and What It Means for International Security and Defense”. Jan. 1, 2017. <https://www.jstor.org/stable/>

resrep12603.1

- "UK Approach to Protection of Civilians in Armed Conflict". 27 August 2020. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-paper-on-the-approach-to-protection-of-civilians-in-armed-conflict/uk-approach-to-protection-of-civilians-in-armed-conflict>

- "US sanctions on ICC prosecutor unacceptable, says EU". 2020. Available at: <https://www.theguardian.com/law/2020/sep/03/us-sanctions-on-icc-prosecutor-unacceptable-says-eu>

- Council of Europe. "Secretary General 2017 report on democracy, human rights and the rule of law in Europe: Populism

- How Strong Are Europe's Checks and Balances?". 2017. <https://www.coe.int/en/web/pristina/-/populism-how-strong-are-europe-s-checks-and-balances->

- Krastev, Ivan. "The Populist Moment". Eurozine. 18 September 2007. Available at: <https://www.eurozine.com/the-populist-moment/?pdf>

- Langer, Maximo. "The Diplomacy of Universal Jurisdiction: The Political Branches and the Transnational Prosecution of International Crimes", *American Journal of International Law*, 105, 1(2012), 1-49. Available at: <http://www.jstor.org/stable/10.5305/amerjintelaw.105.1.0001>

- Lewis, Leonard. "The Politics of Universal Jurisdiction". Human Security Centre. October 15th, 2015. Available at: <http://www.hscentre.org/global-governance/politics-universal-jurisdiction/>

- Munro, André. "Populism: political program or movement". 2013. <https://www.britannica.com/topic/populism>

- Palmer, James. "America Loves Excusing Its War Criminals". 2019. Available at: <https://foreignpolicy.com/2019/05/21/america-loves-excusing-its-war-criminals-trump-pardons/>

- Teffera, Almaz & Amy Braunschweiger. "Interview: Human Rights Watch's First Dedicated Researcher on Racism in Europe". 2022. Available at: <https://www.hrw.org/news/2022/10/27/interview-human-rights-watches-first-dedicated-researcher-racism-europe>

- Todeschini, Vito. "Interview with Sam Zarifi, Secretary-General of the International Commission of Jurists- 'Human Rights in the Time of Populism, Rights!'". 2018. available at: <https://rightsblog.net/2018/12/17/human-rights-at-the-time-of-populism/>.

- Wuerth, Ingrid. "International Law in the Post-Human Rights Era". 2017, Available at: <http://scholarship.law.vanderbilt.edu/faculty-publications/36>.